

**MASARYKOVA UNIVERZITA**

**PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

Katedra historie

**Voršilky v Olomouci**

(dějiny konventu v první pol. 20. stol.)

*Bakalářská práce*

Brno 2008

Autor práce: Kateřina Fryčáková      Vedoucí práce: Mgr. Jiří Mihola Ph.D

## **Bibliografický záznam**

FRYČÁKOVÁ, Kateřina. *Voršilky v Olomouci: bakalářská práce*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra historie, 2008, 50 l., 5 l. příl. Vedoucí diplomové práce Mgr. Jiří Mihola. Ph.D

## **Anotace**

Bakalářská práce „Voršilky v Olomouci“ pojednává o řádu svaté Voršily v Olomouci. Podstatou této práce je zjištění okolností, za jakých řád vznikl a především přiblížení života sester za zdi olomouckého voršilského kláštera.

## **Annotation**

Bachelor thesis „**Ursuline sisters in Olomouc**“ deals with hagiarchy saint Ursuline sisters in Olomouc. Center of this thesis is to find out factors which bring about genesis hagiarchy and first of all approach life of sisters behind the walls ursulines cloister.

## **Klíčová slova**

klášter, sestra, katechismus, škola, penzionát, Angela Merici, Olomouc

## **Keywords**

Cloister, sister, catechism, school, boarding school, Angela Merici, Olomouc

## **Prohlášení**

*Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a použila jen prameny uvedené v seznamu literatury.*

*Souhlasím, aby práce byla uložena na Masarykově univerzitě v Brně v knihovně Pedagogické fakulty a zpřístupněna ke studijním účelům*

Brně dne 17.března 2008

Kateřina Fryčáková

## **Poděkování**

Na tomto místě bych ráda poděkovala mému vedoucímu bakalářské práce, kterému vděčím za užitečné rady, ochotu a spoustu času, který mi věnoval.

Dále bych chtěla poděkovat sestře Nives, za čas který mi věnovala a rozhovory, které mi v mnohém pomohly.

# Obsah

<b>ÚVOD.....</b>	<b>6</b>
<b>1. KOŘENY ŘÁDU .....</b>	<b>8</b>
1.1 ŽENSKÉ ŘEHOLNÍ INSTITUCE .....	8
1.2 ANGELA MERICI ZAKLADATELKA ŘÁDU SV. VORŠILY .....	10
1.3 PŘEROD SPOLEČNOSTI V ŘÁD .....	12
1.4 HIERERCHIE ŘÁDU .....	14
1.5 ŘEHOLNÍ ODĚV .....	14
1.6 PŘIJÍMÁNÍ NOVÝCH ČLENEK A FORMACE.....	15
<b>2. ROZŠÍŘENÍ VORŠILEK V ČESKÉ REPUBLICE.....</b>	<b>15</b>
2.1 VORŠILKY NA MORAVĚ .....	16
2.1.1 Brno.....	16
2.1.2 Jeseník.....	17
2.1.3 Lipník nad Bečvou.....	18
<b>3.VORŠILKY V OLOMOUCI .....</b>	<b>19</b>
3.1 ŘEHOLNÍ ŽIVOT V OLOMOCI NA KONCI 17 STOL.....	19
3.2 PŘÍCHOD SESTER DO OLOMOUCE.....	19
3.3 PŘEMÍSTĚNÍ Z BĚLIDEL DO KATEŘINSKÉ ULICE .....	21
3.4 VZDĚLÁVACÍ ČINNOST VORŠILEK V OLOMOUCI .....	22
3.5 SITUACE ŠKOLY A KLÁŠTERA ZA 1. SV. VÁLKY.....	24
3.6 OBDOBÍ MEZI VÁLKAMI .....	25
3.7 DOPAD 2. SV. VÁLKY NA OLOMOUCKÉ VORŠILKY.....	30
<b>4 KOSTEL SV. KATEŘINY V OLOMOUCI.....</b>	<b>34</b>
<b>5 OLOMOUC.....</b>	<b>36</b>
5.1 OLOMOUC PŘED PŘÍCHODEM VORŠILEK .....	36
5.2 OBDOBÍ PŘÍCHODU VORŠILEK DO OLOMOUCE.....	36
5.3 VZTAHY ČECHŮ A NĚMCŮ .....	37
5.4 ŠKOLSTVÍ V OLOMOUCI VE 2. POL 19. STOL .....	38
5.5 OLOMOUC V PRVNÍ POL. 20. STOLETÍ .....	39
5.6 OLOMOUČTÍ ARCIBISKUPOVÉ 20. STOLETÍ.....	40
<b>6 VZPOMÍNKY SESTRY NIVES.....</b>	<b>41</b>
<b>ZÁVĚR .....</b>	<b>43</b>
<b>RESUMÉ .....</b>	<b>45</b>
<b>SUMMARY .....</b>	<b>46</b>
<b>POUŽITÉ PRAMENY .....</b>	<b>46</b>
<b>POUŽITÉ PRAMENY .....</b>	<b>47</b>
<b>POUŽITÁ LITERATURA.....</b>	<b>48</b>
<b>SEZNAM PŘÍLOH.....</b>	<b>50</b>

# Úvod

Téma své bakalářské práce jsem si vybrala na základě vlastní úvahy, jejíž správnost budu moci zhodnotit až v závěru. Prozatím mohu jen doufat, že se mi podaří objasnit odpovědi na otázky, které mi právě neuspořádaně putují v hlavě.

Mým cílem je alespoň na okamžik pohlédnout za širokou zeď voršilského kláštera v Olomouci. Zájem o tento klášter ve mně podnítil především kostel sv. Kateřiny, který k voršilskému klášteru patří a jméno ulice, jež je k němu přilehlá (Kateřinská). Já sama se jmenuji Kateřina, proto není divu, že pokaždé, když jdu kolem, spočine můj pohled na vysoké klášterní zdi v Kateřinské ulici. Právě tyto skutečnosti mě dovedly k danému tématu a neustále podněcují mou zvědavost. Ve své práci bych chtěla zachytit důvody a okolnosti za jakých řád vznikl, což samozřejmě nelze bez kapitoly zmiňující se o zakladatele řádu. Další otázkou honící se v mé hlavě je: Proč vlastně přišly voršilky před pár staletími zrovna do Olomouce a kde jinde jsme je ještě mohli v minulosti najít.

V kapitole: Voršilky v Olomouci se zabývám přesnou lokalizací sester, jejich činností ve městě, ovlivnění jejich životního poslání a samozřejmě i života v klášteře během bouřlivé první poloviny dvacátého století. Po kapitole věnované výhradně klášteru je nezbytné se také obeznámit s vývojem města a jeho změnami během působení voršilek v Olomouci. Po zhodnocení vývoje města Olomouce se také musím pozastavit nad proměnami politického života u nás, jak ovlivňoval církev a co to znamenalo pro ženské řehole, tedy i pro objekt mého zájmu, pro voršilky. V poslední kapitole, která mě osobně nejvíce zaujala, jsem se snažila zachytit životní cestu dnes již 77-mi leté sestry Nives, která se jako osmnáctiletá dívka rozhodla žít řeholním životem, radosti i strasti jejího života jsou hlavně podmíněny dobou, ve které prožila značnou část svého života.

Svou práci budu zpracovávat progresivní metodou, mimo jiné použiji metodu přímou, která mi umožní odpověď na základní otázky, s metodou přímou úzce souvisí metoda nepřímá, které se budu snažit využít k odvození chybějících fakt v pramenech a literatuře. Neúplnou indukci budu odvozovat situaci kláštera, o které nejsou dochované záznamy, ze situace v jiných kláštřech.

V mé práci budu čerpat především z kroniky, jež se nachází v konventním archivu voršilek v Olomouci. Tato kronika se datuje do rozmezí let 1912 až 1945, je to jediný dochovaný pramen, který sestry vlastní. Ostatní ručně psané kroniky byly bohužel ze strachu před objevením komunisty spáleny. Také archiv v Olomouci pro mne jistě skrývá velice cenné informace, které se pokusím vytěžit z tamních archivních materiálů. Mými dalšími zdroji bude četná literatura, ve které se budu snažit ne jen najít zmínky o voršilkách v Olomouci, ale také odvodit skutečnosti, které vedly k různým aktivitám sester během let a k prosperitě jejich kláštera. K získání pramenů a literatury jsem samozřejmě musela vyvinout značnou aktivitu a odhodlání, bez kterého je naprosto nemyslitelné pouštět se do nějakého náročnějšího úkolu, což tento bezpochyby je. Do honby za získáváním informací jsem zapojila rodinu i známé, ústní, telefonické a elektronické dorozumívání a již teď mohu potvrdit, že materiálů opravdu není mnoho a já se přestávám divit, že mnou vybrané téma dosud nikdo nezpracoval. Čeká mě dlouhá cesta plná překážek, které budu muset překonat.

Věřím, že mé zanícení se nezmenší, zvědavost zvítězí nad nastraženými překážkami a na konci této práce si budu moci odpovědět na všechny mé otázky.

# 1. KOŘENY ŘÁDU

## 1.1 Ženské řeholní instituce

Instituce řeholních sester se dělí na ženské řády, jejichž členky jsou zvané „moniales“ a na ženské kongregace, společnosti a ústavy se členkami, nazývanými „sorores“. Moniales skládají slavné sliby, jimž však předcházejí sliby jednoduché, kdežto řeholnice v kongregacích skládají sliby jen jednoduché, buď na určitou dobu nebo věčné. Než se sestry stanou novickami, prodělávají postulát, zavedený v ženských řeholích s věčnými sliby.<sup>1</sup> Slavné sliby složené v řádu ukládají trvalé pouto řeholnice k řádu, a to oboustranné, jenž může být zrušeno jen v stanovených případech, z kongregace vš může být člen propuštěn, i když už složil sliby trvalé. Také hodnocení instituce sňatku a zasnoubení je odlišné: slavný slib ruší zasnoubení a činí řeholnici neschopnou k uzavření manželství. Po složení jednoduchého slibu jde pouze o závalu, tj. uzavře-li člen manželství, pak zhřešil, ale manželství je platné. Po složení slibu chudoby nepozbývá řeholnice v kongregaci svého majetku, pouze strácí schopnost k získávání nového. Rozhodovat o něm smí však pouze s dovolením představené.<sup>2</sup>

Ženské řády mají přísnou klausuru a společný chór s recitací Mariánských hodin a u některých i s recitací breviáře v určité dny. Jejich sestry se dělí na chórové sestry a laické sestry. Jejich domy, zvané u některých společným názvem „parthenium“. Domy řídí buď abatyše nebo převorka. Podléhají buďto jurisdikci diecézního biskupa, kterého zastupuje commissarius episcopalis nebo jurisdikci řádového představeného, duchovní vedení vykonávají u nich řeholníci příslušného mužského řádu, Mající u některých řádů hodnost probošta. Všechny členky řádů a kongregací přijímají při obléčce řeholní jméno.

Voršilky založeny svatou Angelou z Merici v roce 1535 jako řeholní společnost sv. Voršily k výchově dívek a k péči o nemocné. Pravidla společnosti, jejíž první konvent byl při kostele sv. Afry v Brescii schválen brescijským biskupem. Papež Řehoř XIII. (1572-1585) dal řeholnicím nové schválení a zvláštní výsady, což se stalo zásluhou sv. Karla Boromejského. Roku 1612 papež Pavel V. povýšil družinu, řídící se řeholí sv. Augustina, na řád mající čtvrtý slib – vyučování a vychovávání ženské

---

<sup>1</sup> SVÁTEK, J.: Organizace řeholních institucí v Českých zemích. Praha 1966, s. 132.

<sup>2</sup> ČÁŇOVÁ, E.: Činnost řeholních řádů a kongregací v Čechách (1848-1918). Praha:Státní ústřední archiv v Praze 1997, s. 13.



mládeže. Při všech konventech Voršilek jsou dívčí školy, gymnasia, učitelské ústavy, hudební a jazykové školy, pensionáty apod.<sup>3</sup> Dnes již voršilské školy navštěvují také chlapci, sestry společně s civilním učitelským sborem vyučují podle platných stanov Rámcového vzdělávacího programu, avšak je kladen důraz na náboženskou výchovu. Také příprava dětí na 1. sv. přijímání a výuka katecheze je v rukou voršilek.<sup>4</sup>

Řeholnice se dělí na sestry chórové a na sestry laické. Řeholním oděvem je černý hábit, při čemž chórové sestry mají závoj černý a sestry laické a novicky závoj bílý.

Znakem řádu jsou v modrém poli tři rostoucí přirozené lilie s bílými květy ve zlatém tmavém okruží na zelené půdě. Heslo je „Sicut lilium inter spinas“.<sup>5</sup>

Voršilky jsou jediným řádem, který má generální představenou rezidující v Římě. Řád se dělí na provincie, které řídí provinciální představená. Jednotlivé konventy vede představená, mající také titul převorky. Převorku zastupuje podpřevorka. Domov studentek pak vede priorissa domus studentium. Každý konvent má svého spirituála a biskupského komisaře. Generální a provinciální představená mají před jménem titul – R:M. nebo Rev. M. (Reverenda Mater), ostatní chórové sestry – M. (Mater) a laické sestry – S. (Soror)<sup>6</sup>

Stát se voršilskou není nic jednoduchého. Žadatelka se seznamuje s řádem a řád s ní v období kandidatury. To se obvykle děje během studií, k poslání řádu studují dívky většinou nějaký pedagogický, nebo vychovatelský směr. Postulát trvá až dva roky, v němž se žadatelka blíže seznamuje s řeholním životem. Během dvou letého noviciátu je novicka poučována ne jen o duchovním životě, ale jsou jí svěřovány i drobné apoštolské úkoly. První sliby se skládají na tři roky, pak znovu na dva roky. Juniorát je zakončen věčnými sliby, jimiž se dívka stává plnohodnotnou sestrou.<sup>7</sup>

---

<sup>3</sup> TOMÁŠKOVÁ, P. Sestry voršilky – od „sekulárního institutu“ k řádu (Závěrečná práce), Olomouc: TF UP, 1998, s. 15.

<sup>4</sup> HRUDNÍKOVÁ, M. Katolická ročenka 95 data, čísla, fakta. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství, 1995, s. 69.

<sup>5</sup> ŽÁK, A. Österreichisches Klosterbuch. Vídeň, Nakladatelství Heinricha Kirsche, 1911, s. 269

<sup>6</sup> SVÁTEK, J.: c. d., s. 135.

<sup>7</sup> KOPECKÁ, M. Řeholní život v Českých zemích. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství 1997, s. 286.

## 1.2 Angela Merici zakladatelka řádu sv. Voršily

Angela Marici se narodila jako čtvrté dítě Kateřiny a Jana v roce 1474. Pocházela ze zchudlé šlechtické rodiny Mariciů, žijících ve městě Desenzano.<sup>8</sup> Dětství prožila v prosté venkovské rodině, žijící z polnohospodářské činnosti. Rodina byla hluboce věřící, v jejím dětství na ni velice zapůsobilo předčítání jejího otce z náboženských knih. nejvíce ji nadchly legendy o svatých pannách, které chtěla odhodlaně a radostně následovat. Pomalu se v ní utvářel smysl pro Boha, rýsoval se její životní ideál na který působila také velice svědomitá rodinná výchova. Po narození jejího mladšího bratra matka velice zeslábla, proto se o maličkého musela začít starat Angela a také vykonávat různé domácí práce. V jednom roce 1491 – 1492 umírají nejprve starší sestra, potom matka a nakonec i otec na tu stejnou nemoc. Starost o zbývající děti připadla strýci, bratru Kateřiny. Angela ve svých ideálech vytrvala i ve strýcově domě, tvrdohlavě dodržovala až přílišnou střídmost v jídle, časté půsty, nebo např. odmítala ohřívadlo na nohy i v drsné zimě. Angela se rozhodla, že se nikdy nevdá a stala se františkánskou terciářkou, pracovala na poli a živila se jako venkovanka. Každý den chodila do městečka na mši svatou. Začalo se jí mezi lidmi říkat „ Sur Azola “, vykonávala skutky milosrdenství, poskytovala dobré slovo, radu nebo povzbuzení. Angela si byla jistá, že je vyvolená k poslání, které má splnit v Božím jméně. Neoddala se žádnému zvláštnímu dílu, všem kázala víru v Nejvyššího Boha. Angelu navštěvovalo mnoho lidí, jak chudých, tak i z vyšších společenských vrstev, vábila je její moudrost a dlouhé diskuze.<sup>9</sup>

Rozhodujícím momentem pro pozdější založení Společnosti bylo Angelino vidění jakoby otevřeného nebe, z něhož vycházel proud andělů a panen, mezi kterými poznala svoji zemřelou sestru, která ji sdělila její životní poslání: než zemře, měla založit společnost panen. Nic nebylo řečeno o době, kdy má své dílo uskutečnit, ani o konkrétních okolnostech, a proto celý život trpělivě čekala na onen okamžik. Dívky které ji následovaly, toužily žít podle jejího příkladu plně pro pána. Angela spatřila, že přišel čas uskutečnit intuici jejího mládí.<sup>10</sup>

Oficiálně byla Společnost svaté Uršuly založena 25. listopadu 1535. 28 panen bylo zapsáno do knihy Společnosti. Datum 25. listopadu byl zvolen symbolicky

---

<sup>8</sup> LINHARTOVÁ, V.: Historie kláštera sester voršilek v Praze na Novém Městě (diplomová práce), Praha, KtF UK, 2001, s. 6.

<sup>9</sup> MARIANI, L.: Protí vetru pod vánkom ducha Angela Merici. Bratislava, Vydavateľské družstvo Lúč 1993, s. 38.

<sup>10</sup> Tamtéž, s. 88.

Angelou, byl to den svátku Kateřiny Alexandrijské, pany a mučednice, kterou Ježíš podle legendy obdaroval snubním prstenem. Angela chtěla, aby dívky byly „snoubenkami Ježíše Krista“ a apoštolkami v prostředí kde žijí.<sup>11</sup>

Patronkou Společnosti se stala svatá Voršila, panna ze 17. století, mučednice z Kolína nad Rýnem. Přitahovala k sobě družky okouzlené ideálem víry a panenstvím. Důstojnost Voršily připomínala důstojnost panen Angeliny družiny „snoubenkami Božího Syna“

Po několika měsících v srpnu 1536 se Angele dostalo biskupského schválení Řehole Společnosti svaté Voršily.

Založením Společnosti sv. Voršily šla Angela proti proudu, jelikož v té době nebyl uznán jiný stav mezi manželstvím a klášterem. Dívka která byla tak chudá, že neměla věno, se nemohla zasvětit Bohu, protože neexistoval takový institut, který by ji přijal. Tak jí nezbylo nic, než zůstat doma. Stejně tak i ta, která toužila Pánu patřit, ale nechtěla odejít do kláštera. Angela proto vytvořila Společnost pro ty, které se chtěly zasvětit Bohu, i když zůstaly ve svém prostředí a při své práci. Dívky žily podle evangelních rad bez skládání slibů, kromě soukromého slibu čistoty, jako záruky úplného odevzdání se Kristu a jako ochranu proti smilnosti a mravnímu úpadku okolního světa. Oděv zůstal civilní prostý bez náznaku sjednocujícího prvku, který by ukázal na příslušnost k nějakému náboženskému společenství. Společnost byla řízena představenými, které spolu spolupracovaly. Toto vedení bylo laické a bylo v rukou žen, což bylo v té době také neobvyklé. O pomoc mužů se Společnost opírala jen při zajišťování hmotných záležitostí. Angela sepsala pro svou Společnost pravidla, kde také hovoří o struktuře Společnosti.<sup>12</sup>

Angela byla zvolena generální představenou na první generální kapitule Brekcii 18. března 1537. Po třech letech po jejím zvolení zemřela 27. ledna 1540 a za svou nástupkyni určila jednu z matron, které se podílely na vedení Společnosti již za jejího života.

Společnost si nijak nečinila nárok na uznání jako řeholní, nicméně obdržela od Svatého stolce privilegium, které ji odlišilo od prostého bratrstva, nebo zbožného sdružení. Panny které vstoupily do Společnosti sv. Voršily, mohly přijmout dědictví, nebo dary, které by jim byly odkázány v případě, že vstoupí do kláštera, nebo se provdají. Což pro ně znamenalo určitý stav stability.

---

<sup>11</sup> LINHARTOVÁ, V.: c. d., s. 7.

<sup>12</sup> MARIANI, L.: c.d., s. 115.

### **1.3 Přerod společnosti v řád**

Zatím co „Společnost“ sv. Voršily vznikla v italské Brescii roku 1535<sup>13</sup>, řádová forma se rozvinula ve Francii, kam se nejprve rozšířil italský typ kongresovaných voršilek, který se zde později na různých místech proměnil v klauzulované domy s nestejnými pravidly a zvyklostmi.

K rozšíření řeholních institucí dochází obvykle vysláním několika členů učinit nové založení v sousední zemi apod. Je zajímavé, že žádná italská voršilka neopustila svou zemi, aby přenesla ideál sv. Angely za Alpy. Bůh si posloužil různými lidmi jako nástroji své Prozřetelnosti, aby zasadil „Společnost“ na různá místa ve světě a zajistil její rozvoj.

První voršilky ve Francii byly založeny v Avignonu, papežském státě, majícím bezprostřední spojení s Itálií. Spolupracovnicemi a duchovními dcerami tamějšího významného kněze Jana Ramillona byla skupina dívek. Mezi těmito duchovními dcerami byla též Sibyle de Mazan, který kvůli svému špatnému zdraví nemohla vstoupit do kláštera, a proto složila slib čistoty do rukou biskupa z Carpentras. Z jedné ze svých mnoha cest do Itálie si dovezla řeholi voršilek z Ferrari a předala ji svému duchovnímu vůdci. Díky Sibyle de Mazan a pod vedením Otce Ramillona tak vznikla v r. 1594 nedaleko Avignonu první francouzská asi dvacetičlenná skupina voršilek. Sestry žily bez slibů a klauzury a oddávaly se apoštolátu: nemocným, nevědomím, hříšným, dětem i dospělým. Na radu sv. Františka Selského se začaly dívky věnovat pouze katechezi dětí. Psal se rok 1592, kdy ve Francii vznikla první Společnost svaté Voršily. Jedna z prvních sester, Františka de Bermon uskutečnila spolu s jinými další založení skupin ve francouzských městech: r. 1600 v Aix, 1602 v Marseille a Arbes, 1604 v Grenoblu a Toulouse, 1605 v Dijonu, 1607 v Bordeaux, 1608 v Paříži atd. Rychlé šíření a rozvoj Voršilek byl zapříčiněn potřebou jejich zvláštního apoštolátu, to je výuka katechismu, dílo „křesťanské nauky“. Výuka katechismu byla v té době velkou novotou, kterou ve Francii zavedli právě blahoslavený César de Bus a Otec Ramillon. První voršilky byly těmito „Otcům křesťanské nauky“ velkými pomocnicemi. Nejen svým vyučováním, ale hlavně příkladem svatosti života přispívaly k poznání Boží lásky. Hlavním prostředkem úspěchu byla hluboká vnitřní modlitba a duch chudoby, který

---

<sup>13</sup> BREJCHA, L.: Pamětní spis o katolické charitě v zemi moravsko-slezské. Přerov 1930.

vládl ve všech skupinách sester, i když neměly řeholní sliby. Jiným důležitým prvkem úspěšné práce bylo bezvýhradné a nezištné věnování se křesťanské výchově dospělých, ale zvláště pak dětem.

Forma společného života byla stále častější, až úplně převládla, neboť život v rodinách nebyl nikdy bodem řehola a sama sv. Angela žádala, aby ty, které zůstaly osamělé nebo nemocné se spojily a vzájemně si pomáhaly. V roce 1612 bylo ve Francii asi 26 domů kongresovaných voršilek, kde žily sestry bez klauzury a veřejných slibů, časem však začaly skládat jednoduché sliby. Během dalších dvaceti let se založilo dalších 60 domů. Do roku 1650 však skoro všechny kongresované francouzské voršilky přijaly řeholní způsob života s papežskou klauzurou a slavnými sliby. Pravděpodobně kvůli veřejnému mínění, které dávalo větší úctu klauzulovaným řeholnicím a na kongresované se dívalo jako na druhořadé. Především je však třeba uvést snahu sester o spolupráci s církevní hierarchií při uskutečňování závěru Tridentského koncilu a poslušnost konstitucím papeže sv. Pia V. V „Lubricum genus“ z roku 1566 vybízí všechny, kteří žijí v nějaké formě společného řeholního života, ke skládání slavných slibů, které byly jako jediné uznány za řeholní z právního hlediska.<sup>14</sup>

První řádový dům byl otevřen v roce 1612 v Paříži a příklad hlavního města postupně následovaly ostatní kongresované voršilky na venkově. Bylo třeba vyřešit několik úkolů, než se mohlo dojít k transformaci. Papežská klauzura vyžadovala příslušně vybavený klášterní komplex a v případě voršilek, které chtěly dále vyučovat, to znamenalo i prostory pro pensionát a externí třídy. Pro financování bylo potřeba získat vysoko postaveného mecenáše a začít požadovat věno od nových řeholnic. Pro uznání nového řeholního řádu vyžadovala církev přijetí některé ze čtyř uznaných řeholí: sv. Augustina, sv. Basila, sv. Benedikta nebo sv. Františka. Pro voršilky byla biskupi vybrána řehole sv. Augustina, to však znamenalo opustit řeholi sv. Angely v její fararské podobě a vytvořit nové stanovy pro příslušný klášter. V žádostech o papežskou bulu zřizující řádový dům adresovaly voršilky do Říma naléhavé prosby, aby byl zachován jejich zvláštní apoštolský úkol a stanovena povinnost vyučovat mladé dívky. Spojením klauzurového života s apoštolskou aktivitou vyučování formou pensionátu i externích žákyň vytvořily voršilky v 17. století nový typ řeholního působení a zachovaly tak živé charisma své zakladatelky Angeli Merici.

---

<sup>14</sup> Tamtéž, s. 148.

Stanovy sepsané postupně a nezávisle v osmi historicky významných řádových domech nesou známky vlivu jezuitů a oratoriánů. Pro historii řádu sv. Voršily jsou tyto různé transformované osnovy velmi významné, protože všechny řády v Evropě i v zámoří mají svůj počátek v některé z osmi kongregací. Domy založené předtím si pak zpětně volily, ke které z existujících řeholních kongregací se přičlení.

České voršilky patří historicky do „Kongregace Bordeaux“, neboť klášter z Liège, odkud přišly sestry do Prahy, byl založen roku 1622 klášterem z Bordeaux.

#### **1.4 Hierarchie řádu**

- Generální představená – pro Římskou unii Řádu svaté Voršily sídlí v Římě, je jedna pro všechny státy
- 6 rádkyň generální představené – sídlí s generální představenou v generalátě, jsou to úřednice generální představené, mají přiděleny státy, které jsou jim jazykově nejbližší, tam provádějí vizitace
- Provinční představená – sídlí v Praze, vizituje domy, patřící do provincie
- Rádkyně provinční představené – u nás jsou 4, jsou to představené klášterních domů
- Místní představená – stojí v čele jednotlivého kláštera
- Pomocnice (asistentka) – stojí po ruce místní představené
- Sestry – učitelky a pracovnice doma (starost o domácnost, ekonomika kláštera)

#### **1.5 Řeholní oděv**

Sestry nosí tmavomodré šaty s bílým límečkem a modrý závoj. Při prvních slibech dostává sestra stříbrný kříž římské unie a při věčných slibech zlatý prsten.<sup>15</sup> Na kříži je vyobrazen Ježíš, který značí vítězství kříže. Každá sestra má své vlastní šaty. Sestry nemají jen jeden oděv, ale jejich šaty se dělí na letní a zimní, což je rozlišeno jen použitým materiálem (letní je lehčí, zimní je silnější). Vlastní také sváteční a všední šaty, ty sváteční jsou naprosto stejné, jen se používají jen zřídka a tudíž nejsou tolik obnošené. Po smrti, je zachovalý řeholní oděv přidělen jiné sestře, aby nedocházelo ke zbytečnému plýtvání.

---

<sup>15</sup> ČÁŇOVÁ, E.: c.d., s. 282.

## **1.6 Přijímání nových členek a formace**

Dívka, která se chce stát voršilskou se nejprve musí přihlásit u sestry provinciální v Praze, potom se musí seznámit s řádem a řád s ní v období kandidatury, kdy se dívka stává kandidátkou. Jestliže dotyčná dosud studuje, musí v této době dokončit vzdělání, proto doba kandidatury není pevně stanovena. Následuje postulát, který trvá půl až dva roky, kdy se žadatelka blíže seznamuje s řeholním životem (studium dějin řádu, katechismus, věrouka atd.) postulanka již může žít s komunitou a je jí dovoleno vypomáhat ve škole. Postulantky nosí medajlonek, kde je vyobrazena na jedné straně Anděla a na druhé Uršula. Následuje obláčka, kdy dívka dostane řeholní oděv, ale místo modrého závoje nosí bílý. Poté je noviciát, během noviciátu, který trvá dva roky je novicka poučována nejen o duchovním životě, ale jsou jí svěřovány i drobné apoštolské úkoly (dívka se vžívá do způsobu života v klášteře, studuje dějiny církve, stanovy, latinu, francouzštinu a hudbu), novicmistrová se bedlivě dívá, která novicka má na co talent a čím by mohla být nadále v klášteře nápomocna. Den je dopodrobna nalinkován, volný čas mají novicky jen v době svačiny od 16-16:30. První svaté sliby se skládají na tři roky, kdy sestra dostane stříbrný kříž římské unie, poté se svaté sliby obnovují. Pak ještě dva roky juniorátu, který je zakončen věčnými sliby. Voršilka obdrží zlatý prsten, jako symbol zaslíbení se Kristu. Po složení věčných slibů již nemůže dívka z kláštera odejít, jen po zdoluhavých a složitých jednání, ale už nadosmrť musí zůstat svobodná.

## **2. ROZŠÍŘENÍ VORŠILEK V ČESKÉ REPUBLICE**

Po příchodu sester v roce 1655 z valonského Lutychu do Prahy, se postupně vytvořily dva konventy – starší na Novém Městě a mladší na Hradčanech, který byl zrušen roku 1784. Z novoměstského kláštera byl osazen v roce 1675 konvent ve Vídni a posléze roku 1697 první moravský dům v Olomouci.<sup>16</sup> Následoval pokus pražských voršilek o založení konventu ve východočeské Chrudimi, tento pokus se bohužel nezdařil, ale jako náhrada vznikla roku 1912 nová komunita v Kutné Hoře. V době josefínských reforem se přesunuly olomoucké voršilky do zrušeného kláštera tamních

---

<sup>16</sup> ŽÁK, A. c. d.: s. 298.

dominikánek (1782) a po zreformování převzaly také konvent františkánek v Brně (1782). Ke konci 70. let 19. století se z Pruska vypuzené voršilky usadily v České Skalici, Hostinném a Králíkách, odkud později přesídlily do Liberce. Olomoucký arcibiskup nabídl sestřím ze slezské Svídnice útočiště na zámku v Přestavlkách (do r. 1947). Roku 1881 přišly voršilky z Vratislavy do Jeseníku v rakouské části vratislavské diecéze (poslední byly odsunuty roku 1948). Nezdarem skončily dlouholeté snahy přestavlkých sester o zřízení škol v Lipníku nad Bečvou.<sup>17</sup>

V současnosti působí členky Římské unie řádu sv. Voršily v Olomouci, v Praze, v Kutné Hoře a Jiřetíně pod Jedlovou, kde jsou umístěny starší řeholnice. Českomoravská provincie, jejíž představená sídlí v pražském novoměstském klášteře, představovala v roce 2002 více než 40 řeholnic.

## **2.1 Voršilky na Moravě**

Jako první aktivitou voršilek na Moravě bylo roku 1697 zřízení voršilského domu v Olomouci, která je zájmem mé práce. Z Olomouce se některé sestry přesunuly do Brna, kde byl založen na Moravě druhý voršilský klášter, to se událo v roce 1782. V 70 letech 19. stol. následovaly Přestavlký, kde se voršilky udržely do roku 1947. Až v roce 1881 se sestry dostaly do Jeseníku, kde také začaly rozvíjet svou činnost, po krátkém působení byly řeholnice odsunuty v roce 1948. Něco více se o působení sester voršilek na Moravě dovíte v následujících podkapitolách.

### **2.1.1 Brno**

Bývalý konvent sv. Josefa se později stal konventem voršilek s klášterními školami. Konvent františkánek byl zrušen 18. ledna 1782, jeho obyvatelstvo tehdy tvořilo 23 chórových, 5 laických sester a 4 novicky. Řeholnice si mohly vybrat mezi sekularizací a přestupem k alžbětinkám nebo voršilkám. Městské úřady se vyslovily proti vzniku alžbětinek, proto zvolila většina komunity život v řeholním společenství voršilek. Konvent však přišel o svůj majetek, který připadl náboženskému fondu. V červenci 1782 přijely do Brna dvě olomoucké voršilky, aby převzaly vedení komunity. Začátkem září složily brněnské řeholnice slavné sliby, první představenou se stala M. Stanislava od Jana Sarkandra rozená Miloučková z Gnadenthalu. ještě

---

<sup>17</sup> FOLTÝN, D. a kol.: Encyklopedie moravských a slezských klášterů. Praha, Libri 2005, s.132.



na podzim otevřely sestry dívčí školu. Ve dvou třídách se probíraly základy čtení, psaní a počítání a samozřejmě katechismus. Do školy docházelo asi 300 dětí. V roce 1829 ještě přibyla škola ručních prací a roku 1889 bylo škole uděleno právo veřejnosti. Šlo o školu německou. Bohužel pokus vést měšťanku skončil roku 1922 neúspěchem. Konvent se nepřipojil k Římské unii řádu a zůstal vně československé a později českomoravské provincie. Počet sester se stále pohyboval kolem dvaceti, ve 30. letech 20. století zde žilo i s novickami až 26 řeholnic. Konvent byl zrušen po roce 1950 a budovu převzalo Technické muzeum. Po roce 1989 byl areál řádu navrácen.

### **2.1.2 Jeseník**

Bývalý konvent voršilek a kaplí Srdce Ježíšova. Klášter řádu svaté Voršily ve Frývaldově – dnešním Jeseníku vznikl jako náhrada za konvent ve Vratislavi v Pruském Slezsku, který byl zrušen v roce 1878. Sestry, které byly nuceny opustit německé země, našly sice azyl ve francouzském městě Marseille, ale ve spolupráci s vratislavským biskupem Heidrichem Foersterem hledaly místo k založení nového konventu v jeho diecézi, ale již na území Rakouského Slezska. Do Frývaldova přišly první voršilky 19. května 1881 a 21. srpna téhož roku byl klášter dekretem z Říma uznán jako samostatný subjekt nezávislý na původním konventu ve Francii. Frývaldovský klášter zůstal až do konce své existence autonomní a nevstoupil do Římské unie. První představenou se stala M. Henrica Pfeiffer. Výuka prvních chovank byla zahájena již v roce 1881 v jazyce anglickém – postupně rozšířená o francouzštinu a němčinu – a vyučování v privátní škole. Roku 1884 získaly voršilky povolení ke zřízení osmileté obecné školy a v následujícím roce otevřely i opatrovací ústav pro malé děti. Měšťanská škola přibyla v září 1888 a v roce 1902 hospodyňská škola. Roku 1913 rozšířily nabídku škol o dvouletou obchodní školu pro dívky a roku 1926 o odbornou živnostenskou školu pro ženská povolání. I pro chudé dívky zde existovaly paralelní třídy od roku 1895. Rozsáhlá nabídka typů škol si také žádala dostatečný počet řeholnic, v roce 1893 zde působilo sedmdesát řeholnic. Řádové sestry pocházely z Francie, Belgie, Anglie, Irska, Itálie, Švýcarska, samozřejmě také z německých zemí a ze zemí Rakouska-Uherska. Chovanky pensionátu převážně náležely ke středním vrstvám, přicházely takřka z celé Evropy. Dorozumivací řečí byla němčina. Pensionátní škola byla prominentním placeným ústavem, ve kterém dívky trávily jeden až tři roky. Důraz byl kladen na prohloubení jazykových znalostí,

ale vyučoval se zde i dějepis, dějiny hudby a výtvarného umění, logika, pedagogika, světová literatura, ale také obory jako účetnictví, stenografie, šití a vaření. Ke klášteřu patřila zahrada se sportovním hřištěm včetně tenisového kurtu. Od září roku 1914 zde celý rok fungoval lazaret pro raněné z haličské fronty, o něž střídavě pečovaly voršilkyně a opavské milosrdné sestry III. řádu sv. Františka. Zásobovací krizi roce 1917 vyřešily sestry pronájmem rozsáhlého hospodářství v České Vsi. ke statku, který konvent v roce 1922 zakoupil, náležela vedle domu také hospodářská stavení, mlýn a polnosti. Do roku 1932 zde sestry hospodařily, pak se rozhodly pro finanční potíže prodat. Vznik republiky znamenal úbytek německých dívek, ale zato přibýlo dívek českých, a proto v roce 1919 byla zavedena jako další jazyk čeština. po likvidaci Československa usilovaly německé úřady o zrušení všech církevních škol. Od roku 1939 byly voršilkyně propuštěny ze školních služeb, proto osm sester- učitelek odešel do belgických klášteřů. V dubnu 1944 žilo v klášteře čtyřicet šest řádových sester. Od roku 1944 sloužily vybrané prostory klášteřa jako azyl pro uprchlíky z východního Pruska a v březnu 1945 byl v areálu zřízen pomocný lazaret. Roku 1945 došlo k definitivnímu konci klášteřa, ten byl převeden pod správu Charity v Přerově a sloužil pouze jako charitní dům pro staré lidi. Část sester byla pracovně nasazena. Některé voršilkyně opustily Československo dobrovolně, zbytek byl v březnu 1948 odsunut nejprve do rakouského Innsbrucku, poté pak do Feldkirchu. V současné době jsou objekty někdejšího klášteřa využívány jako základní škola. V areálu dále působí stanice mladých přírodovědců a hvězdárna.<sup>18</sup>

### 2.1.3 Lipník nad Bečvou

Zamýšlený konvent voršilek s klášteřními školami. Císařským nařízením z 21. května 1884 byla změněna nadace pro lipnické piaristy v nadaci pro sestry řádu sv. Voršily. Podle permutační listiny z 10. prosince 1891 měly sestry zřídit v Lipníku klášteř s dívčí školou. Klášteř měl od majitele lipnického velkostatku získat odstupné za někdejší piaristický areál i za dávky dříve vyplácené piaristům. Hraběnka Gabriela Hatzfeldová, dědička dietrichsteinských majetků v Lipníku, měla zájem aby budovy bývalé koleje převzaly představlké voršilkyně, avšak ekonomicky náročný podnik odrazilo jak sestry, tak církevní nadřízené. Teoreticky se uvažovalo, že by konvent

---

<sup>18</sup> FOLTÝN, D. a kol.: c. d., s. 335.

mohl být přenesen z Přestavlk do Lipníku. Roku 1910 zde chtěly sestry zřídit dívčí měšťanskou školu, ale projekt nezískal potřebná schválení.<sup>19</sup>

## **3.VORŠILKY V OLOMOUCI**

### **3.1 Řeholní život v Olomoci na konci 17 stol.**

Řeholní život v Olomouci v době příchodu sester voršilek byl na velice dobré úrovni, působilo zde několik mužských i ženských řeholí. K mužským patřili například minorité, dominikáni s kostelem sv. Michala, jesuité s kostelem P. Marie Sněžné, jesuité se zabývali pedagogickou činností, před příchodem voršilek vedli jednu z mála škol na olomoucku. Dalšími mužskými řeholemi v Olomouci byli kapucíni s kostelem Zvěstování Paně Marii a františkáni s kostelem Neposkvrněného početí P. Marie, tento konvent zaznamenal právě v době příchodu voršilek obrovský rozvoj. K ženským řeholím v Olomouci patřily například dominikánky, u kterých byl v 16 st. a na počátku 17 století zaznamenán materiální a morální úpadek, konvent se neustále zadlužoval, a proto byl roku 1782 zrušen. Další ženskou řeholí v Olomouci byly klariska s kostelem sv. Kláry. Za okupace Švédy byly řeholnice nuceny z Olomouce odejít, polovina odešla do Brna, zbytek s abatyší do Slezska, sestry se vrátily v roce 1650 a našly jen zničený klášter.

### **3.2 Příklad sester do Olomouce**

Na přání šlechtických rodin, které se po třicetileté válce usadily v Čechách, přišly voršilky roku 1655 do Prahy z Lutychu. Od r. 1664 již bydlí na nynější Národní třídě, kde postupně vybudovaly klášter, budovy pro penzionát a školu. Během dalších let vznikly samostatné kláštery i v jiných městech. Roku 1697 olomoucký kníže arcibiskup Karel Lichtenštejn vyjednával s pražskými voršilkami a zemskými i císařskými úřady o možnosti založení kláštera voršilek v Olomouci. Založení kláštera

---

<sup>19</sup> Tamtéž, s. 414.

nebyla v té době pravděpodobně jednoduchá záležitost, Zakládací listiny císaře Leopolda I. byly vydány 13.2.1674.<sup>20</sup>

První doklady o plánovaném příchodu voršilek do Olomouce jsou z roku 1694, kdy o jejich uvedení do města usiloval hlavně biskup Karel z Lichtensteina-Kastelkornu. Sestry se ale musely nejprve dohodnout s olomouckým magistrátem, který jim kladl různé podmínky.<sup>21</sup> Například vyžadoval, aby u kláštera nedržely vlastní řemeslníky a tím byly sestry nuceny využívat služeb městských řemeslníků a samozřejmě jim také přispět na živobytí, další podmínka se týkala počtu řeholnic, aby jejich počet nepřekročil 12 osob. Císař Leopold I. se v září roku 1696 obrátil na administrátora olomouckého biskupství Karla Julia Orlíka svobodného pána z Laziska, s žádostí o vyjádření k záměru založit v Olomouci nový konvent. 12. 4 následujícího roku povolil císař voršilkám vystavět si nebo koupit ve městě dům a působit zde v souladu s dohodou učiněnou s magistrátem, zároveň žádal magistrát, aby byly do kláštera zdarma dodávány viktualie pro děti navštěvující zdejší školu.

Pražské voršilky ochotně vyhověly arcibiskupově žádosti a 22.7.1697 na svátek sv. Magdalény odešlo 6 sester z Prahy pod vedením M. Ausstiflerové, jako představené založit nový klášter do Olomouce.<sup>22</sup> Bohužel je neprovázela šťastná hvězda. Ještě než řeholnice přišly do Olomouce, arcibiskup, který se právě věnoval sepisováním darovací listiny pro voršilky náhle skonal na mrtvici a svou práci již nedokončil. Právě proto, že listina nebyla dopsána řeholnice nic nedostaly. Voršilky se ale nevzdaly a začaly se věnovat vychovatelské práci. Po příchodu do Olomouce přijaly sestry nabídku pohostinství paní Alžběty Gustové. Mezitím zakoupily velký dům od hraběte Lichtenstejna. Tento dům se nacházel v Bernardýnské ulici<sup>23</sup>, sestry se tam 15.8.1697 s velkou oslavou nastěhovaly. Později přikoupily ještě pět sousedních domů a ihned začaly s vyučováním v penzionátě. Místo se jmenovalo Bělidlo, dnes je to Sokolská ulice. Komunita se časem rozrostla, k roku 1746 se uvádí 26 osob, zatímco materiály z archivních fondů olomouckého arcibiskupství vypočítávají k roku 1749 patnáct chórových sester a dvě laické sestry (v tomto výčtu nebyly zahrnuty novicky a kandidátky).<sup>24</sup>

---

<sup>20</sup> 300 let působení voršilek v Olomouci, s. 3.

<sup>21</sup> FOLTÝN, D.: a kol.: c. d., s. 509.

<sup>22</sup> BARTOŠ, J. a kol.: Malé dějiny Olomouce. Ostrava, Profil 1972, s. 82.

<sup>23</sup> JURYŠEK, O.: Dějiny Olomouce 1017 – 1920. s. 113.

<sup>24</sup> FOLTÝN, D. a kol.: c. d., s. 509.

### **3.3 Přemístění z Bělidel do Kateřinské ulice**

Rušení klášterů v době osvícenecké (1750 – 1850), kdy postavení rozumu začalo převyšovat postavení církve se nevyhlo ani Olomouci. Rozum byl chápán, jako cesta pokroku a blahu člověka.. Právě tato myšlenka vnesla zásadní změnu do dosavadního vztahu mezi církví a státem. Bůh ani církve nebyli popřeni, ale jen sesazeni z vrchních míst, kterým se doposud těšili, na pozici číslo jedna se dostal rozum. Osvícenecký stát zaměřil své úsilí na zlomení politické a sociální moci církve. O výhodách osvíceneckého státu se podařilo přesvědčit císařovnu Marii Terezii a především jejího syna Josefa II. Myšlenku osvícenství podnítil především rozvoj vědy a techniky na úkor mravních a nadpřirozených základů lidstva. Josef II zaváděl reformy ne jen ve školství, hospodářství, soudnictví, ale i v církvi. Snažil se o výchovu kněžích státem, církve se měla stát především služebníkem státu. Nejtvrdší úder této doby vedl proti klášterům. Nejprve byl přerušen styk řádových představených s generály řádů a zahraničními kláštery. Následně musely být všechny kláštery podřízeny biskupům, týkalo se to i těch, které předtím byly podřízeny přímo papeži. Postupně dozrávala myšlenka ponechání jen „užitečných“ řeholních společností. Tento záměr však nemohl být proveden najednou. Přesto, že se rušení klášterů protáhlo na řadu let.

Proto konec 18 století znamenal jako pro většinu měst, také pro Olomouc rušení mnoha klášterů. Roku 1782 byl zrušen klášter Klarisek. V jeho prostorách vznikla dělostřelecká kasárna a studijní knihovna. Další rušení čekalo v roce 1784 klášter dominikánek.<sup>25</sup>

Krátce před touto dobou se komunita voršilek rozrostla tak, že jí pravděpodobně nestačily stávající prostředky. Špatný ekonomický stav kláštera si v roce 1779 vynutil snížení počtu sester z šestnácti na dvanáct, čtyři musely odejít do jiných klášterů. Řeholnice se tomuto kroku samozřejmě snažily zabránit a v první polovině roku 1780 dosáhly vydání dekretu, jímž se počet členek konventu stanovil na dvanáct sester chórových a čtyři laické. Léto roku 1782 znamenalo pro dvě sestry odchod do Brna, aby tamní členky komunity františkánek připravily na změnu řeholní instituce a nadále působily v nově vzniklém konventu voršilek. Tento rok představoval také pro sestry, které zůstaly v Olomouci obrovskou změnu, přestěhoval se z Bělidel. Sestrám byl nejprve nabídnut klášter klarisek, ale tuto nabídku nepřijaly. O rok později se začalo

---

<sup>25</sup> JURYŠEK, O.: c.d., s 136.

jednat o jejich přemístění do areálu bývalého konventu dominikánek v Kateřinské ulici, kam se přestěhovaly na jaře roku 1784.

Po odchodu voršilek z Bělidel, byla v místě bývalého konventu zřízena velká sladovna a pivovar. Roku 1800 objekt vyhořel a počátkem 19. století byla plocha zastavěna klasicistními domy.<sup>26</sup> Nové prostory v Kateřinské ulici však voršilkám nikdy nepatřily, po dominikánkách ji totiž rovněž převzal do svého majetku náboženský fond. Olomoucký konvent měl v roce 1789 šestnáct členek, v roce 1791 bylo poprvé po přestěhování povoleno přijmout dvě nové kandidátky. Všeobecně vykazovaly ženské řehole mezi lety 1848-1914 mnohonásobný vzestup, což také jistě souvisí s narůstajícím zájmem o vzdělání dívčí mládeže.<sup>27</sup> Personální situace se později ještě zlepšovala, k roku 1837 se uvádí sice jenom 14 sester, v 60. a 70. letech 19. století však bylo v klášteře již 25 až 30 řeholnic. Vrcholu dosáhl tento příznivý vývoj v prvním desetiletí 20. století, kdy zde bývalo přibližně padesát sester. Od té doby jejich počet mírně klesal. Konvent se roku 1928 připojil k Římské unii řádu a v roce 1929 byl začleněn do nové československé provincie.<sup>28</sup>

### **3.4 Vzdělávací činnost voršilek v Olomouci**

Zatímco příslušníci mužského kléru se často účastnily veřejného, vědeckého a politického dění, pracovaly příslušnice žanských institucí v různých odvětvích pedagogické činnosti, často se zaměřením na sociálně slabé vrstvy a tělesně postiženou mládež. S tím přímo souvisela zdravotnická zařízení opět nejrůznějšího charakteru. Oba tyto směry vycházely z požadavků dobročinnosti. Ze sociálního rámce pedagogicko – výchovného se vymikalo pouze dívčí školství, zaměřené především na měšťanské a úřednické vrstvy, jež mělo poskytovat přiměřené vzdělání dívkám z těchto společenských kategorií a v nichž se platilo školné.<sup>29</sup> Také voršilky v Olomouci se věnovaly svému poslání, tedy vzdělávání dívek, proto se uvnitř kláštera nacházel penzionát, který byl však zcela oddělený od části rezervované řeholnicím. Voršilky i tak dokázaly zachovat svou klauzuru, nevycházely mimo klášter, při výchově dívek však nemohl být úplně zakázán vstup cizích osob do kláštera př. rodiče chovank. Chovanky nemívaly žádné prázdniny. Po celou dobu vstupu (6-7 let) až do ukončení výchovy (18

---

<sup>26</sup> NEŠPOR, V.: Dějiny města Olomouce. Votobia, s. 115.

<sup>27</sup> ČÁŇOVÁ, E.: c.d., s. 11.

<sup>28</sup> FOLTÝN, D. a kol.: c. d., s. 132.

<sup>29</sup> ČÁŇOVÁ, E.: c. d., s. 5.

let), strávily dívky uvnitř klášterních zdí, aby byly uchráněny zlého vlivu zvenčí. Ideou bylo nahradit chovankám co nejdokonaleji otcovský dům a rodinnou výchovu. Dívky se vychovávaly v pravidlech slušného a společenského chování podle svého stavu (šlechtického i měšťanského). Byly vedeny k čistotě i pořádku, měly se zaměstnávat i manuální prací, aby neupadly do stavu dlouhodobě lenosti. Výuka se skládala kromě tří základních předmětů i z jiných okruhů, především ženských dovedností, hudby a latiny - podle toho co si dívky vybraly.<sup>30</sup>

Nižší školství bylo ve městě dosti ubohé, z literatury se dovídáme, že v Olomouci byly ještě roku 1773 pouze čtyři zkoušení učitelé. Triviální škola u sv. Michala pro dívky měla dvě třídy.<sup>31</sup> Také voršilky založily externí školu triviální, která byla podle předpisu Bully i v Olomouci mimo klášterní a penzionátní budovu. Žákyně do této školy docházely z okolí. Nebyly to děti jen ze zámožných měšťanských rodin, ale nikdy nesměly být odmítnuty ani chudé děti. Vyučování muselo být zdarma. Vyučovalo se 2x za den: 2 hodiny dopoledne, 2-3 hodiny odpoledne. V Rakousku-Uhersku uzákonila Marie Terezie „obecné školství“ zřízením triviálních, hlavních a normálních škol. Víme, že v r. 1800 měly zde voršilky 2 zaplněné třídy tzv. hlavní školy a postupně se zřizovaly další třídy, až se rozšířila na pětitřídní. Roku 1861 se vzdělávalo již 300 žákyň. Děti z externí školy se připravovaly pro život tak, aby se mohly později sami žít. Z doby osvícenecké germanizace vyplývalo, že vyučovacím jazykem byla němčina a také město Olomouc bylo z velké části německé. Čeština byla ve školách povolena až od r. 1861 a to ještě s povinnou němčinou. Od r. 1835 hojně navštěvovaly měšťanské dcery u voršilek tzv. Nähshule, tam se učily ruční práce, hlavně umělecké vyšívání - tzv. malbu jehlou, v čemž byly olomoucké voršilky obzvláště dobré. Dále byly velice nadané v háčkování a ozdobném šití. Voršilky pořádaly také různé kurzy jako např. kurz hudby, zpěvu, malířský kurz, kurz francouzštiny nebo rytmiky. Tyto kroužky přilákaly mnohé dívky.<sup>32</sup> Zákon z r. 1869 povoloval zřizování mateřských školek, obecných a měšťanských škol, učitelské ústavy a cvičné školy. Dosavadní voršilská škola existovala dále jako pětiletá obecná a tříletá měšťanská škola.

Roku 1870 se dostalo voršilkám uznání ve formě zřízení ženského učitelského ústavu (dříve pedagogický ústav), při soukromé dívčí škole, arcibiskupem Bedřichem

---

<sup>30</sup> 300 let působení sester voršilek v Olomouci, s. 5

<sup>31</sup> BARTOŠ, J. a kol.: Malé dějiny Olomouce. Ostrava, Profil 1972, s. 83.

<sup>32</sup> Konventní archiv voršilek v Olomouci, Kronika (1912-1945), s. 280.

kardinálem Fürstenbergem, což vypovídá o jejich profesionalitě a všeobecném uznání. Obecná škola se změnila na školu cvičnou. Ředitelem ústavu se stal Dr. Karel Šulák. Učitelství ústav byl veden dvojjazyčně – česky a německy. Samozřejmě zde vyučovalo i několik sester. Ústav fungoval do roku 1919, kdy k velké nelibosti sester i širokého okolí došlo k jeho zrušení školskými úřady.<sup>33</sup> Tato nepřítel osudu jen podnítila a uspíšila záměr sester zřídit českou školu, která by umožnila studium širším vrstvám veřejnosti, převážně dětí z okolních vesnic Olomouce. Za realizaci české školy se zasloužil dar arcibiskupa Theodora Kohna, ale ne jen dary a platby rodičů za vzdělání svých dcer finančně zabezpečovaly pedagogickou činnost voršilek, ale také různé sbírky a náboženský fond, který sdružoval státem zabavený majetek zrušených klášterů.<sup>34</sup> Sestry tak mohly zakoupit nějaké domy v sousední Klášterní ulici a jejich prostory se přizpůsobily německé škole. Do uvolněných prostor kláštera se roku 1895 umístila nová obecná česká škola.<sup>35</sup>

Školy voršilské byly v Olomouci velice oblíbené, práce sester vynikající a také dosažené vzdělání na těchto školách bylo na velice dobré úrovni. Je jisté, že právě díky tomu se voršilky těšily té nejlepší pověsti. Na počátku dvacátého století docházelo ke stále větší emancipaci žen a jejich pronikání do různých oborů společenského zřízení. Tato situace si také vynutila zakládání různých odborných škol a kurzů, v čemž nemohly být voršilky samozřejmě pozadu. V květnu 1912 se začala stavět škola kuchařská, o kteroujevily zájem ženy převážně z venkovského okolí. Na podzim téhož roku se škola otevřela a zahájila svou výuku s 11 slečnami.<sup>36</sup> Mateřský přístup vedoucí sestry M. Tekly Rozsivalové působil blahodárně a dá se předpokládat, že řady žákyň se rychle rozrůstaly. Škola bohužel nezažila dlouhého trvání, konec její existence nastal již roku 1950.

### **3.5 Situace školy a kláštera za 1. sv. války**

V období I. světové války se musela školní budova vyklidit a dát k dispozici vojsku.<sup>37</sup> Budova dále sloužila jako zařízení pro raněné vojáky, stejně tak jako např. vojenská nemocnice na Hradisku, kněžský seminář, německé gymnázium, bývalý

---

<sup>33</sup> NEŠPOR, V.: c.d., s. 132.

<sup>34</sup> ČÁŇOVÁ, E.: c. d.: s. 21.

<sup>35</sup> 300 let působení sester voršilek v Olomouci, s. 5.

<sup>36</sup> Konventní archiv voršilek v Olomouci, Kronika (1912-1945), s. 293.

<sup>37</sup> HOSÁK, L.: Z minulosti olomouckého kraje. Olomouc, Krajské nakladatelství 1956, s.25.



jezuitský konvikt, Katolický dům a další<sup>38</sup>. Ve voršilském klášteře se najednou mohlo sejít až 200. Sestry pro ně vařily v klášterní kuchyni. Vyučování však neustalo, ale pokračovalo v klášterních prostorách. Sestry se snažily nejen zaopatřit raněné vojáky po fyzické stránce, ale občas také nacvičily s chovankami a žákyněmi učitelského ústavu různé besídky a výstupy pro potěšení duše. Válka však jako všude, tak i zde způsobila nedostatek všeho. Žákyně ubývalo a penzionát se prázdnil. Konec války r. 1918 všichni oslavili. V listopadu 1918 byl ve škole zrušen lazaret a vojáci byli odsunuti. Avšak naděje sester, že naváží na předválečnou dobu byly marné. Lid byl po první sv. válce otřesen hrůzami, které prožil. Šířila se lhostejnost, hmotnářství, hodnotám pozemským se dávala přednost před hodnotami věčnými a všelidskými. Proto v prvních letech ČSR docházelo k činům kulturního boje proti katolíkům, který začal svržením mariánského sloupu, pokračoval sundáváním křížů ve školách, což se samozřejmě netýkalo škol církevních. Za prvních 10 let trvání ČSR vyšly také zákony, které byly zaměřeny proti katolíkům. První české vlády připravovaly odhnutí církve a státu např. Malým školním zákonem, kterým bylo uvolněno povinné náboženské vyučování. Jiné smýšlení nebylo ani v Olomouci, a proto město rozhodlo, že budovy kláštera zaberou státní úřady pro státní dráhy a jejich zaměstnancům budou sestry nadále vařily jako předtím raněným vojákům.

### **3.6 Období mezi válkami**

Rok 1919 také nelze přirovnat k procházce růžovým sadem. Klášterní učitelský ústav se stal předmětem tvrdých útoků. Vytýkala se mu jeho dvojjazyčnost a národní vlašnost. Město otevřelo český i německý učitelský ústav a odňalo právo veřejnosti klášternímu ústavu.<sup>39</sup> 3. listopadu došlo k jeho definitivnímu uzavření. Město zůstalo i po první světové válce silně německé, a proto si sestry nechaly obecnou i měšťanskou školu pro německé děti, které byly většinou z bohatých obchodních rodin, dá se tedy předpokládat, že rodiče rádi přispěli nějakou částkou na vzdělání svých dětí, která byla po válce pro celkový chod školy tolik potřebná.

Česká obecná škola se udržela i přes všechny předhazované výhrady kvůli náboženskému zaměření. Ve školním roce 1921-1922 se otevřela i škola měšťanská,

---

<sup>38</sup> JURYŠEK, O.: c.d., s.196.

<sup>39</sup> 300 let působení voršilek v Olomouci, s. 7.

kteřá již po několika měsících obdržela právo veřejnosti. Do tříd měšťanských docházely dívky i z okolí Olomouce. Děvčata z větší vzdálenosti měla možnost bydlet v penzionátu.<sup>40</sup> Sestry, které se staraly o penzionát, tzv. prefekty byly vždy svědomitě vybírány, aby byly jako opravdové mámy každé svěřené dívce. V penzionátu vládl vždy rodinný duch.

Učitelky z německé školy se začaly učit česky, pravděpodobně je k tomu přiměl stále se zvětšující počet českých dívek navštěvujících jejich výuku. Sestry se také stále zdokonalovaly a rozšiřovaly své aprobase, jen málokterá řeholnice netoužila, nebo nebyla donucena okolnostmi se dále zlepšovat např. M. Theodora a sestra Františka odjely do Brna na zkoušku z jazyka německého. M. Benedikta se ses. Metodii ke zkoušce způsobilosti z ruč. prací a domácích nauk.<sup>41</sup> Sestry ale ne vždy zkoušky splnily, Metodie se z Brna vrátila se splněním jen poloviny předmětů. Život sester, ale nebyl jen práce a molitba, z kroniky se můžeme dozvědět o častých návštěvách, které přijímaly ve svém klášteře, nebo o jejich cestách do sesterských klášterů ne jen u nás, ale i v okolních státech, aby tam pozdravily své řádové sestry a upevnily přátelství která za zdmi klášterů vznikala. O prázdninách se jako každý rok rozjížděly churavé sestry léčit své neduhy. Sestry nejčastěji odjížděly na letní dům v Náměšti, ale výjimkou nebyly ani lázně takových jmen jako například Karlovy Vary.

25. listopadu roku 1934 byl také v olomouckém klášteře, jako ve všech voršilských klášterech na celém světě. zahájen jubilejní rok, celý den byla vystavena Nejsv. Sv. Oltářní. V kostele adorovaly řeholnice vždy současně dvě kůrové a dvě laické sestry.<sup>42</sup>

Také v tomto jubilejní roce se sestry potýkaly s těžkostmi. Nebyl dostatek řeholnic ani pro obecnou, ani pro měšťanskou školu. Zemská školní rada nařídila, aby na měšťanské škole vyučovaly odborné učitelky. Sestry musely přijmout odborného učitele a odbornou učitelku pro kreslení. Řeholnice i rodiče by ale byli raději, kdyby děti byly v rukou řeholních učitelek. Další starostí sester byl zánik německé školy, pravděpodobně proto navštívila klášter Velectihodná Matka provinciální s doprovodem Velebné Matky M. z Prahy, aby si prohlédly moderní zařízení školy i pensionátu v Hřebčíně, s velkým nadšením se po této návštěvě sestry dozvěděly, že se škola zavírat nebude. I přes všechny starosti se i tento rok, jako každý jiný v červnu se na stadioně

---

<sup>40</sup> Tamtéž, s. 8.

<sup>41</sup> Konventní archiv voršilek v Olomouci, Kronika (1912-1945), s. 325.

<sup>42</sup> Tamtéž, s. 327.

konávala školní slavnost, která se vždy, i za špatného počasí setkávala u veřejnosti s obrovským nadšením, což sestry dojímallo a samozřejmě i potěšilo a utvrdilo v jejich práci.

24. října byla jmenována za místní převorku ctih. Mater M. Markéta Malachtová, bývalá profesorka kníž. arc. ústavu ku vzdělání učitelek v Olomouci, později ředitelka čes. obec. a měšťanské školy kláštera voršilek v Olomouci. S vedením domu jí budou pomáhat: M. Ludovika jako ekonomka, Mater M. Terezie Nováková jako podpřevorka, Mater M. Otilie Dostálová za první rádkyni, Mater M. Filomena Gromesová za druhou rádkyni, Mater M. Felicitas Šelepová za třetí rádkyni a sekretářku. Vedení klášterní kroniky převzala 26. října Mater M. Felicitas Nelepová – odborná učitelka.<sup>43</sup> 13. listopadu došel z provinciálu z Kutné Hory přípis, kterým Velectih. Matka provinciální se svou radou jmenovala ctih. M. Benediktu Zampachovou delegátkou představené v Náměšti. Povinnosti delegátky jsou naznačeny slovy „ V mezích, lokální představenou jí daných, použije delegátka svých znalostí v životě řeholním i zkušeností praktických pro tělesné a duševní dobro této malé filiálky.“

To, že lidé jsou dobří i zlí v jakékoli době svědčí záznamy v pramenech, které nám bez jakéhokoli pohoršení oznamují, že klášter navštívil zloděj, který se během mše vkradl do cel, které podle předpisu představených bývají zpravidla otevřeny. Zloděj uloupil několik kapesních hodinek, budíky a jiné cenné předměty. Po svém odchodu nechal v celách otevřená klekátká a polootevřené dveře, aby se šramotem neprozradil. Jiný případ je zaznamenán asi o dva roky později, kdy nepříznivého počasí využil zloděj, jenž se vloupal do školy a v obou kancelářích vyházel a přeházel obsah všech skříní. Bezpochyby hledal peníze ale zdá se, že jich mnoho nenašel.

Dvě velké události provázely rok 1935. Dne 25. listopadu sestry ukončily jubileum 400 letého založení sv. řádu sv. Andělou. V osm hodin ráno byla zpívána mše svatá s latinským zpěvem žákyň měšťanské školy. Velebná svátost byla vystavena po celý den. Pro voršilky to byla veliká událost, jíž si připomněly ne jen zakladatelku řádu, ale také jejich poslání, povinnosti a důvody, proč vlastně do řádu vstoupily. Druhá událost, o níž se kronika nezapomněla zmínit se byla pro všechny obyvatele našeho státu historický okamžik., dne 14. prosince se prezident T. G. Masaryk vzdal vlády.

Na počátku následujícího roku se sestrám v Olomouci naskytla možnost nahlédnout do života spolusester misionárek. Sestry totiž obdržely na žádost ctih. M.

---

<sup>43</sup> Tamtéž, s. 339.

Milady Ebenstreitové z Mons bohatou zásilkou misijních pohlednic, která voršilký s velkým zájmem přijaly. V klášteře jako v každé jiné domácnosti stávaly i malé nehody, například když se Mater podpřevorka následkem kouřících kamen skoro udusila, nebo když se M. Hildegard napila omylem čpavku, který byl ve stejné láhvi, jako víno. Omyl ihned zpozorovala, čpavek vyplivla, ale i tak její krk utrpěl těžké popáleniny, anebo přišla M. Hildegard k vážnému úrazu. Při oprašování fyzikálního kabinetu spadla z nepozornosti lahvička s fosforem pod skříň. Fosfor se vznítil a přispěchající M. Hildegard chtějíc zabránit požáru, přitiskla na hořící fosfor utěrku, přitom si popálila levou ruku, což by mohlo mít zlé následky.<sup>44</sup>

I přes drobné neúspěchy sestry dokázaly se svou láskou, podnikavostí a aktivitou připojily 20.4 1936 k obecné škole také mateřskou školku, do které přiško osum dětí, ale již 27.4 tam pravidelně docházelo devatenáct. Obrovský zájem vzbudilo otevření dvouleté oborové školy pro ženská povolání ( 4.9 1936). Jako vizitka školy sloužily pro rodiče i širokou veřejnost různé výstavy prací žákyň: obecné a měšťanské školy, kuchařské školy, pracovny prádla a dívčích ručních prací, umělecké školy a školy na šití šatů. návštěvnost bývala vždy hojná. Na oplátku zase brávaly sestry děti na výstavy v okolí. Př. národohospodářská výstava v Přerově, které se účastnily žáci 3. třídy měšťanské školy. 4 měšťanská škola na exkurzi do pivovaru v Holici a do holického cukrovaru.

20.1 1937 se v penzionátě konal ples na kterém se jistě sešla většina rodičů žákyň, jelikož je v kronice zaznamenán údiv nad hojnou návštěvou, i když právě v těchto dnech řádila v Olomouci a jejím okolí chřipka. Onemocnělo i několik obyvatelek klášteře. Tento náhlý, i když krátkodobí úbytek sester a žákyň jistě silně poznamenal výuku v těchto dnech.

Slavnostní otevření nově opravené universitní budovy města Olomouce připadlo na den 22.2 1937.<sup>45</sup> Účast na vzácné slavnosti byla hojná. Mezi vysokými zvanými hosty byl sám ministr školství Dr. Franke. Též ctih. Matka Markéta a ctih. Mater ředitelka Milada se účastnily této slavnosti.

Dne 6. 3 1937 byly všude na voršilských školách konány oslavy narozenin pana prezidenta Osloboditele. Na den narozenin dne 7.3 odbývalo se ve škole rodičovské sdružení s hudební produkcí žákyň měšťanské a odborné školy na počest Tatička Masaryka. 28. 5 1937oslavila škola poprvé narozeniny druhého presidenta republiky,

---

<sup>44</sup> Tamtéž, s. 348.

<sup>45</sup> NEŠPOR, V.: c. d., s. 324.

Dr. Edvarda Beneše. Obecná a měšťanka přednesly k počtě milovaného prezidenta mnoho dojemných básní,<sup>46</sup> jakožto hold upřímné dětinné lásky. Nakonec děti zazpívaly písně. Sestry přály prezidentovi aby ho Bůh dlouho zachoval. 22. srpna 1937 měl pan prezident naplánovaný zájezd na Moravu, ten dojel v 17:45 hod. do Olomouce. Celý hanácký kraj radostně vítal hlavu státu a s ním i sestry voršilky s přáním ochrany prezidenta československé republiky Dr. Edvarda Beneše.<sup>47</sup> Jen měsíc po radosti z návštěvy pana prezidenta zastihla hanácký kraj smutná zpráva. 14. 9 klášter voršilek truchlí, stejně jako celý československý stát. Pláč a motlitby provázejí památku prezidenta Osvoboditele.

4.11 1937 povolilo ministerstvo školství olomouckému voršilskému klášteru otevření kurzů pro šití prádla, šatů a pro vaření.<sup>48</sup> Kurzi byly připojeny k dvojtřídní odborné škole a práce v nich se přizpůsobí osnovám předepsaným kurzům stejných kategorií. Tyto kurzy měly jistě velký význam pro mnoho žen z Olomouce a jeho okolí.

Kronika se zmiňuje, že v noci z 11. na 12. března 1938 skončila samostatnost Rakouska, jež se stalo náhle provincií říšsko-německou pod vedením říšského kancléře Adolfa Hitlera. Převrat se udál způsobem, který nemá v mezinárodních dějinách příkladu. Rozhodnutí reprezentantů svobodného Rakouska, prezidenta Miklase a kancléře Schuschnigga, nechati rozhodnout lid hlasováním o svobodném Rakousku padlo. Právě v těchto nejistých dnech slavila klášterní škola jubileum svého 240-tiletého trvání (1697-1937). Této velké slávy se zúčastnilo i několik vynikajících osob, jako Jeho Milost světící biskup Schinzel, náměstek starostův Schmidt, několik kněží a mnoho bývalých žákyň.

Dne 27. 5 1938 konala se na počest narozenin pana prezidenta Edvarda Beneše na Masarykově náměstí veliká manifestace, hlavně školní mládeže. Proslov měl starosta Richard Fischer: O dnešní vážné situaci našeho milého státu<sup>49</sup>

Ať už je doba klidná, nebo rozbouřená, nic se nezmění na tom, že během prázdnin nastává v klášteře jiný, dá se říci klidnější denní režim. Po 14 dní se vstává v 5:15, ranní motlitba v 5:45, v 6 hod. konventní mše svatá, načež se jde k snídani. Od 7 do 8 je rozjímání. Po obědě se může spát až do 3 hod. , kdy se modlí nešpory.<sup>50</sup>

---

<sup>46</sup> Konventní archiv voršilek v Olomouci, Kronika (1912-1945), s. 368.

<sup>47</sup> Tamtéž, s. 374.

<sup>48</sup> BARTOŠ, J. a kol.: c. d., s. 119.

<sup>49</sup> NEŠPOR, V.: c. d., s. 336.

<sup>50</sup> Konventní kronika voršilek v Olomouci, Kronika (1912-1945), s. 382.

### **3.7 Dopad 2. sv. války na olomoucké voršilky**

Sestry, se asi jako každý jiný řadový občan zajímaly o dění ve státě, o čemž se hojně zmiňuje kronika - Československo prožívá v poslední době velmi kritické postavení. Po Anschlusu Rakouska bouří se pohraničí Němci t. zv. Sudetendeutschepartei proti naší ústavě, chtějí se od nás odtrhnout a se přidělití Německu. Rusko, Anglie a Francie nás chrání. Anglie vyslala lorda Runcimona aby onu záležitost prozkoumal ve prospěch našeho státu. Dne 11. září 1938 prezident Dr. Beneš v rozhlase vyzvedá přínos Československa k zachování míru a doporučuje uspořádání života v našem státě podle navržené dohody. Věří v touhu po míru a spolupráci u všech občanů všech národností republiky. Dne 12. září v mnohých místech republiky se konaly manifestace pro republiku: V Olomouci na 40 tisíc našeho dobrého hanáckého lidu. 13. září bylo vyhlášeno stanné právo v ohrožených krajích, 15. září je již v ohrožených krajích 23 mrtvých a 25 raněných. 16.září vycházíme do nejvážnějších dní od roku 1914. Rozpuštění strany SDP. Vůdce její Henlein, smutný hrdina krvavých událostí posledních dnů, uprchl do Německa. Říšský kancléř Hitler chce mermomocí zabrat naše německé území. Henleinovské incidenty naše kraje velmi znepokojovaly. Anglický ministerský předseda Neville Chamberlain přiletěl osobně do Berchtesgadenu k říšskému kancléři, aby zachránil mír. Dne 17. září se sešly zástupci starých čes. rodů u prezidenta, aby jej ujistili svou věrností.Jejich jménem učinil František Kinský prohlášení, že všechny stavy a třídy našeho národa svorně projevují svou vůli, zabránit přerušení starých hranic našeho státu.Tisíc let žily u nás Češi a Němci ve shodě, než přišel nacismus, který poměr přátelství vyvrací.

2. sv. válka poznamenala také církevní a náboženský život, který byl těžce poškozen zavřením dvou teologických fakult v Praze a v Olomouci. Byly nahrazeny nouzovými diecézními učilišti. celková činnost církve byla zeslabena rušením církevních spolků, omezováním náboženského tisku a dohledem na činnost ústředních církevních úřadů. V době nacistické okupace došlo k pronásledování biskupů, prelátů, kněží, řeholníků a katolických laiků. Byli zatýkáni, šikanováni, vězněni, nebo odváděni do koncentračních táborů, kde ztráceli zdraví i životy.

Pane Ježíši Kriste, Bože náš, prosíme Tě skrze těch pět ran, které jsi z lásky k nám na kříži utrpěl, přispěj služebníkům svým, které jsi předrahou krví svou vykoupiti

ráčil. ochraňuj naši vlast, ochraň nás všechny od moru, hladu a války, odpusť hříchy, promiň tresty! Učiň to na oslavu nejsvětějšího Jména svého, na počest nejblahoslavenější Panny Marie, Matky Tvé, pro její neposkvrněné Početí, Panenství a Mateřství, propůjč to na přímluvu sv. Václava a všech Svatých a smiluj se nad námi. Amen. Otče náš zdrávas.- Královno míru, oroduj za nás.<sup>51</sup>:Tyto modlitby jsou v těchto zlých časech často zaznamenávány v kronice, což jistě poukazuje na to, jak asi sestry vnitřně trpěly a bály se budoucnosti. Tak jako do všech větších měst utíkají lidé z nejhroženějších oblastí i k nám do Olomouce jich přijelo mnoho.V klášteře jsme přijaly 2 ženy s dítětem.<sup>52</sup>

Všechny školy jsou časem zabráný k vojenským účelům. Žákyně voršilské školy byly umístěny dle možnosti ve staré budově, zejména v osiřelém penzionátě. Studující sestry se jedna po druhé vracely domů do kláštera, musely přerušit svá studia. Houfy demokratických němců přicházely do Olomouce, ujal se jich Červený kříž, také voršilký jim chtěly podat pomocnou ruku a v prostorách školy jich bylo ubytováno na 250.

Sestrám také velice znepríjemňovalo život nové spojení tratí. Např. dopisní spojení Brna a Prahy se prodloužilo na 3 dny. 12.října se již ve všech olomouckých školách obnovilo vyučování, také u voršilek byla návštěvnost zase dobrá. 16.října vyšlo ve sbírce zákonů a nařízení vládní nařízení o pracovních táborech pro nezaměstnané. Řeholnice toto vyhlášení uvítaly, předpokládaly, že se uleví mnoha rodinám jejich žákyň. Brzy se také v klášteře a školách začal projevovat nedostatek paliva, a proto se například záměrně prodlužovaly prázdniny. Nouze o uhlí byla vyvolána ztrátou uhelných dolů, což pocítila každá domácnost v našem státě.Ve voršilské budově bylo také přestěhováno Gymnázium ze Šternberka, které se po několika měsících přesunulo do budovy německého státního gymnázia.<sup>53</sup>

Hned začátkem roku 1939 umírali v Olomouci lidé, chřipka se rozlezla ulicemi a vybrala si své objeti, jistě tomu přispěl nedostatek uhlí. Ne jen tyto skutečnosti dělaly sestrám vrásky, ale také olomoucký policejní úřad, který co chvílí prováděl revizi v klášteře u sester cizinek. Jak bude rozhodnuto o sestrách ze zabraných území nikdo neví.

A už je to tady, byla to jen otázka času přijde německá armáda také k nám do Olomouce, stalo se to 16.3 časně ráno. Přijely motorizované kolony německé

---

<sup>51</sup> Tamtéž, s. 406.

<sup>52</sup> Tamtéž, s. 409.

<sup>53</sup> HOSÁK, L.: Z minulosti olomouckého kraje. Olomouc, Krajské nakladatelství 1956, s. 66.

armády, které z části městem projely a z části zůstaly. Také v klášterní budově nocležovalo na 100 říšských vojáků. Hned v prvních vyučovacích hodinách prošlo třídami šest ordnéřů, kteří bez ohledu na děti a učitelky před jejich očima strhávaly ze zdi státní znaky. Následující vyučování bylo skoro zbytečné, nejen ruch způsobený aeroplány, ale také strach a sevřená srdce nás provázely následující dny. V 10 hodin bylo vyučování rozpuštěno a děti poslány domů. Následující dny se vyučování nekonalo, neboť přicházelo jen málo dětí.<sup>54</sup> Naproti tomu všechny obecní sbory se starostou a náměstkou fungovaly dále. Starosta dostal zprávu o obsazení města dne 15.3 ve 4 hod. ráno. Ihned svolal členy městské rady ke schůzi, která se konala v 6:30. V 7:30 se objevil první německý voják okolo radnice, potom kolem radnice projelo mnoho německých vojáků. V 11 hodin se shromáždili členové městské rady v kanceláři starosty, kde byl uvítán velící německý plukovník starostou.<sup>55</sup> Radnice byla ozdobena vlajkami s hákovým křížem. Také německé obchody zdobily své domy a na budově naší školy zaválal též německý kříž. Starosta a první náměstek dostali od zemského velitele dočasnou dovolenou z jejich radničních funkcí, jsou však povinni se dále účastnit schůzí městské rady.

I v tak kritické době byla dne 1. září byla jako každý rok zahájena školní docházka na všech školách vzýváním Ducha svatého a mší svatou. Zapsáno bylo na voršilské škole 340 žákyň, na obecné 96, na měšťance 164 a v odborné škole 80. Tento den nebyl jen začátek školního roku, ale také bylo v Olomouci od gestapa zatčeno mnoho vynikajících českých mužů, i mnoho kněží, mezi nimi i náš veledůstojný pan superior msgre František Jemenka. Sestry se za něj vroucně modlily. 14. září pokračovalo zatýkání naší české inteligence, zejména kněží, učitelů a profesorů. Byli odváženi gestapem do koncentračního tábora ve Štěpánově a odtamtud ještě někam dále, jako do Dachau v Rakousku. Každý vězeň měl na hrudi tabulku s číslem místo jména. Byl-li někdo z táborů propuštěn musel se třikrát za den dostavit u gestapa, aby tak dokázal, že neopustil svůj domov. Jinak by byl nanovo zavřen. 15. září byla zavedena povinnost nákupních lístků, aby každý občan dostal věci nutně potřebné k živobytí.<sup>56</sup>

Působení voršilek v Olomouci opět přerušila válka. V září roku 1939 byla zavřena německá škola, roku 1942 byla zrušena také odborná škola, mateřská, obecná

---

<sup>54</sup> Konventní archiv voršilek v Olomouci, Kronika (1912-1945), s. 438.

<sup>55</sup> NEŠPOR, V.: c. d., s. 401.

<sup>56</sup> Konventní archiv voršilek v Olomouci, Kronika (1912-1945), s.469.



a měšťanská škola byly zestátněny. Následujícího roku musely být školní budovy zcela vyklizeny. Nadějný poválečný začátek narušil zákon o jednotné škole z dubna 1948. V roce 1950 musely řeholnice klášter opustit. Voršilské sestry z Olomouce postihl stejný osud, jako ostatní řeholnice.

Sestry působily na různých pracovištích, naprostá většina řeholnic pracovala v nemocnicích a sociálních ústavech charity. (dětské domovy a útulky, domy pro přestárlé, nevléčitelně nemocné, tělesně a mentálně postižené apod.) Dále také vedly různé typy škol a spravovaly studentské internáty.

Představitelům komunistického režimu vadila jejich odlišnost, jak vnější-řádový oděv, tak i vnitřní-život a chování, oddaná poslušnost církvi a neochota angažovat se v politických záležitostech. Oblíbenost řeholnic byla tomuto režimu trnem v oku, proto se komunističtí funkcionáři snažili rozrušit kompaktnost řeholních komunit izolací nebo přemístěním matky představené a starších sester. V rámci otevřeného proticírkevního boje měly být řeholnice z celé republiky izolovány v soustředovacích táborech.<sup>57</sup> Uvažovalo se o postupném převádění sester do ošetrovatelských domů. Ministerstvo národní obrany v čele s Alexejem Čepičkou žádalo urychlené provedení centralizace řeholnic, jelikož si činilo nároky na jejich budovy. Centralizace řeholnic probíhala dlouhodoběji a ve více etapách. Ve dvou vlnách od konce července do konce září 1950 bylo v Československu převezeno do soustředovacích středisek 4262 sester. 2000 z nich bylo nuceně převezeno do průmyslu. Internovány byly hlavně sestry zabývající se školskou činností, výchovou mládeže, charitní a ošetrovatelskou službou v domácnostech, tedy i voršilky. Odděleně od ostatních pracovnic a pod policejním dohledem pracovaly sestry i při vysokých teplotách v řeholním rouchu, které odmítaly odložit. Sestry pracující v nemocnicích nemohly být vzhledem ke svému počtu a nepostradatelnosti jednorázově vyřazeny ze svých pracovních míst a soustředěny v centralizačních kláštorech, měly však být postupně propuštěny a nahrazovány civilními ošetrovatelkami. Na jaře roku 1953 plánovalo komunistické vedení zrušení všech ženských řádů a kongregací u nás a povinný odchod sester z komunit do civilního zaměstnání. Řeholnice byly dlouhodobě vystaveny nejrůznějším šikanám směřujícím k rozbití řádových struktur a komunit, např.: nucené stěhování, omezování kontaktu s představenou řádu, internace představených v Hejnicích, omezení přijímání novic, nátlak na opuštění řádu, podrobování ideologickým školením, umístování v internátech

---

<sup>57</sup> VLČEK, V.: Ženské řehole v komunismu 1948-1989. Olomouc, Matice cyrilometodějská s.r.o. 2003, s. 61.

– míšení sester z různých řádů a komunit, podřizování civilní správě, nucení k individuálnímu přijímání platu atd. V padesátých letech byly také zinscenovány proti řeholnicím soudní procesy, jejichž úkolem bylo sestry zastrašit a přinutit je k podřízenosti státním úřadům, k nečinnosti a uzavřenosti. Sestry však silou vůle a neotřesitelnou vírou v Ježíše Krista vytrvaly.

Až rok 1989 znamenal pro olomoucké voršilky navrácení školní budovy, kde řeholnice obnovily svou pedagogickou činnost, založením církevní školy se školní družinou a znovu se mohly uchýlit alespoň do části svého kláštera.<sup>58</sup> Po roce 1989 přišlo nejprve do Olomouce pět sester z Bílé Vody a později také pár z domu v Jiřetíně pod Jedlovou, který sloužil jako útočiště sester v důchodovém věku.

## 4 KOSTEL SV. KATEŘINY V OLOMOUCI

Kostel sv. Kateřiny se nachází při klášteře voršilek (původně do roku 1782 dominikánek II. řádu) v ulici U tržnice 10 v Olomouci. Je to jediný zachovaný klášterní kostel dominikánek na Moravě. Zároveň je starší z pouhých dvou dochovaných gotických klášterních kostelů dominikánek v ČR.

Datum založení kostela sv. Kateřiny nelze doložit, neboť se nezachovala zakládací listina kostela ani kláštera. V závislosti se zahájením výstavby gotické Olomouce v letech 1239-1246, datuje S.Kašpárková dobu vzniku kostela přibližně do let 1239-1287.

V roce 1374 nechala v kostele postavit Anna Erbovna oltář Panny Marie. Vznik hlavního gotického portálu, který dodnes poutá pozornost z nádvoří kláštera, stanovuje M. Pojzl a V. Hyhlík<sup>59</sup> ke konci roku 1400. Roku 1455 zachvátil požár celé město a nevyhl se ani kostelu, který byl značně poničen. Po požáru byly dominikánky nuceny prodat dvůr v Topolanech, aby zajistily opravu kostela. Roku 1513 byl kostel znovu zachvácen požárem. Během třicetileté války, kdy byla Olomouc v letech 1642-1650 sužována pobytem nekatolického švecského vojska, utrpěl kostel mnoho škod. Kostel výrazně změnila až barokizace, která začala až po švédské okupaci pravděpodobně za kanonitátu Albrechta Bedřicha Vettera z Lilie. Tato barokizace probíhala zejména

---

<sup>58</sup> 300 let působení voršilek v Olomouci, s. 9.

<sup>59</sup> POJSL, HYHLÍK, : Olomouc očima staletí. Olomouc, s.41.

v období po roce 1701<sup>60</sup>, kdy při velkém požáru města vyhořel kostel sv. Kateřiny včetně kláštera. Ohněm zničené střechy kostela byly nahrazeny jedinou střechou nanejvýš dosahující úrovně původního zastřešení presbytáře. Severozápadní průčelí tak bylo zakončeno nízkým barokním štítem zdaleka nedosahujícím rozměrů štítu gotického. Severovýchodní zeď byla narušena přistavěnou kalpí a původní lomené oblouky oken byly usekány barokními záklenky. Barokizace kostela i celého klášterního areálu pokračovala až do 2. třetiny 18. století, kdy byla vložena nad kruchtou lodí barokní klenba. 17. března postihl opět kostel požár, jehož věž se zřítíla do dvora sakristie. Zvony se roztavily a dopadly na klenbu kostela, kterou neporušily, ale střecha byla tehdy zničena. Vnitřek kostela zachránila obětavá práce několika měšťanů, kteří vnikli prasklými okny do kostela a uhasili oheň. Kostel byl ještě v roce 1800 zastřešen novou nižší sedlovou střechou, která částečně deformovala jeho původní gotické proporce.<sup>61</sup> Současně byly pro výzdobu kostela pořízeny oltáře: sv. Anežky - zakladatelky řádu voršilek, sv. Voršily – patronky řádu, sv. Jana Nepomuckého, sv. Anny. V roce 1836 byl postaven sanktusník umístěný na lodi. Stavební dějiny kostela ukončila regotizace interiéru která byla provedena v letech 1848-1884, ško zejména o následující zásahy: 1848 – čtyři barokní oltáře nahrazeny novogotickými, 1853 – vznikla trhlina na malém zvonu, který musel být přelit a znovu posvěcen, 1878 – byl kostel nově vydlážděn a gotická okna opatřena malovaným sklem, 1883 – byl oltářní stůl zhotoven z mramoru, 1884 – byly oltáře a sochy polychromovány a stěny kostela byly obloženy dřevěnými deskami. V roce 1906 bylo v kostele zřízeno elektrické osvětlení. V roce 1923 byl pořízen nový zvon. Došlo také na vymalování, které proběhlo v roce 1932, v témže roce byl i obnoven hlavní oltář, pozlacen a alabastrován svatostánek a okna zasklena katedrálním sklem. V roce 1985 byly opět obnoveny původní gotické vrcholy oken severovýchodní zdi lodí kostela, odstraněny zadržky jejich kružeb v podkroví a doplněny chybějící části.

---

<sup>60</sup> BARTOŠ,J.,BENOVA,V., BYSTRICKÝ,J.: Olomouc. Průvodce městem a okolím. Olomouc, Votobia 1998, s. 104.

<sup>61</sup> BOLEK, F.: Katolické kostely a kaple v Olomouci, s. 96.

## 5 OLOMOUC

### 5.1 Olomouc před příchodem voršilek.

V letech 1642-1650 okupovali město Švédí, což zapříčinilo značný hospodářský a politický úpadek. Za této okupace, město značně změnilo svůj vzhled a ještě více než kdykoli před tím nabylo charakteru vojenské pevnosti, to se projevilo převážně stavbou nových hradeb, hlavně na severní straně. Jen pár městských bran bylo otevřeno, a to Hradská, Blatenská, Střední a Rohelská, což samozřejmě život obyvatel nezjednodušoval. Jen za dobu švédské okupace došlo k nebývalému poklesu obyvatelstva v Olomouci, i v budoucnu byl ovšem stav obyvatel ovlivňován častými morovými nákazami a epidemiemi, příčinou nebylo nic jiného, než špatné hygienické poměry. I v dnešní době by jistě skládky smetí v opuštěných domech, chov dobytka ve městě a nedodržování osobní čistoty udělalo paseku s naším zdravím. Olomouc také definitivně ztratila charakter hlavního města země. Snahy o navrácení zemských úřadů, dovolávající se dosavadního titulu sídla biskupa, university, i kvality opevnění, zůstaly nevyslyšeny. Významnou kapitolou dějin města po roce 1650 je vznik celé řady vzácných stavitelských a uměleckých památek, výstavba barokní Olomouce.<sup>62</sup>

### 5.2 Období příchodu voršilek do Olomouce

Druhá polovina století 17-tého a první polovice století 18-tého byla výhradně pod vlivem církve a duchovenstva. nekatolíků ve městě až na ojedinělé případy moc nebylo. velkými slavnostmi mezi měšťany byly křtiny židů nebo protestantů, jimž za kmotry bývali kanovníci, pevnostní velitel nebo přední členové rady. Městská rada se všemi cechy se pravidelně účastnila procesí o Božím těle a všech církevních slavností, samozřejmě nesmějí opomenout žádnou příležitost zavděčit se různými dary jezuitům, či jiným klášterům. Městská policie přísně strážila návštěvy bohoslužeb, kterých se

---

<sup>62</sup> BARTOŠ, J. a kol.: c. d., s. 75.

účastnila městská rada. Městská policie také dbala, aby se v čase bohoslužeb nekonaly žádné pitky nebo hry. Censura knih byla v rukou biskupa, který ji prováděl prostřednictvím jezuitů. A do tohoto prostředí slavnostně přišly také nám již dobře známé voršilky.<sup>63</sup>

Na konci 18. a počátku 19. století docházelo k rozvoji dopravy, což souviselo se stavbou komunikací. Nastal především rozvoj poštovní dopravy, silniční dopravě, ale začal vyrůstat silný protivník, který se zjevil ve formě železnice. Roku 1837 byla zahájena stavba tzv. Severní dráhy (z Vídně do Krakova), 1. září byl dokončen úsek do Přerova, odkud byla vybudována odbočka do Olomouce. 17. říjen byl pro město slavnostním dnem, do Olomouce vjel první vlak, přivázející z Vídně významné osoby spolu s hudbou, která jistě na celé kolo vyhrávala, aby ji snad nikdo nepřehlédl. Lidé se uvědomovali obrovský význam který jim tato železnice poskytne. Tato železnice byla také jistým dovršením vzestupu města, jelikož již od roku 1812 žila olomoucká pevnost v klidu, nerušená válečnými událostmi. Tohoto období město využilo k zdokonalení pevnosti (opravy hradeb a různé přestavby) i města. Bylo zavedeno pravidelné osvětlování ulic a náměstí a v roce 1825 bylo již zastaralé osvětlení nahrazeno olejovými lampami. Také úroveň společenského života se o poznání zlepšila. Došlo k založení spolku Kasino, jehož členové byli hlavně důstojníci, profesori, úředníci a měšťané. své místo si ve městě našly také kavárny a jednu z nejdůležitějších rolí sehrálo divadlo, kde byly uváděny o nedělním odpoledni české divadelní hry. Vysušením rybníků v okolí města se alespoň trochu zlepšily zdravotní vyhlídky obyvatelstva. Město Olomouc, sídlo moravské university bylo v té době jež předstihnuto lidnatým a průmyslovým Brnem, sídlem správních úřadů. Pevnostní charakter města brzdil růst továrního průmyslu.<sup>64</sup>

### **5.3 Vztahy Čechů a Němců**

Revoluce v roce 1848 v českých i rakouských zemích byla povstáním téměř všech vrstev obyvatelstva proti neudržitelnému feudálnímu systému. Radikálové vzbudili silné hnutí a demonstrace, iniciativy se chopili dělníci a řemeslníci členové národní gardy a studenti akademické legie. Uspořádaly řadu hlučných demonstrací, mnohdy muselo dokonce zasáhnout i vojsko. Příjezd císaře Ferdinanda V. a císařského dvora dne 11.

---

<sup>63</sup> NEŠPOR, V.: c. d., s. 108.

<sup>64</sup> BARTOŠ, J. a kol.: c. d., s. 88.

října znamenal mocnou oporu reakčních kruhů a snah v Olomouci.<sup>65</sup> Tento pobyt znamenal dobu stupňující se náporu reakce na olomoucké demokratické bojovníky. Olomoucká pevnost však měla i smutnou úlohu, její pevnůstky a kasematy nyní sloužily jako věznice pro revolucionáře a odpůrce Habsburků.

V březnu roku 1886 byla Olomouc císařským nařízením zbavena pevnostního statutu a prohlášena za otevřené město, což občané s nadšením uvítaly, jelikož v době kdy v českých zemích vznikaly nové průmyslové závody, v Olomouci uvnitř hradeb jež nebylo na výstavbu nových továren místo. Průmyslový vývoj města se proto o mnoho nelišil od dřívější řemeslné struktury. V roce 1899 byla ve městě zavedena tramvajová doprava.<sup>66</sup>

Poměr Němců a Čechů , nepočítáme-li vojsko jehož národnostní složení bylo vyrovnané, činil 10 655 : 4 915 v roce 1869 a za dalších dvacet let došlo výrazně k nárůstu české národnosti na 12 156 německé ku 6 756 české. Český národní život se začal v Olomouci rozvíjet především v šedesátých letech, kdy začaly vznikat české hospodářské, kulturní a politické spolky a první česká škola.<sup>67</sup>

#### **5.4 Školství v Olomouci ve 2. pol 19. stol.**

Vývoj školství v Olomouci ve druhé polovině 19. století byl ne jen dokladem úrovně města, ale i rozvoje buržoasní společnosti. Na počátku 19. stol. byly v Olomouci jen školy německé: tři školy triviální, škola hlavní a gymnázium . Městské obecné školy triviální – u sv. Mořice a u sv. Michala podléhaly církevnímu dozoru, byly v padesátých letech trojtřídní a špatně vybavené. V roce 1869 byly rozšířeny na pět tříd a rok poté k nim byly připojeny tři třídy měšťanské. Škola mořická se stala chlapeckou školou, škola michalská dívčí. Třetí triviální školou byla soukromá dívčí škola v našem voršilském klášteře. České školy byly až do první světové války proti školám německým v materiální nevýhodě, čemuž jistě přispělo zastoupení v okresní školní radě, kde byl zastoupen jen jediný český člen.

---

<sup>65</sup> Tamtéž, s. 94.

<sup>66</sup> Tamtéž, s. 99.

<sup>67</sup> NEŠPOR, V.: c. d., s. 208.

## **5.5 Olomouc v první pol. 20. století**

První světová válka bezpochyby přispěla k stále se prohlubujícím rozporům mezi oběma národnostmi. Jak se dalo předpokládat, tak se německé obyvatelstvo sjednotilo na šovinistických, prorakouských pozicích, olomoučtí Češi se naopak k akcím na podporu války stavěly pasivně, což se nelíbilo městským úřadům. Český společenský a veřejný život silně upadl.<sup>68</sup> Noviny podléhaly policejní i vojenské cenzuře, policie zabavovala nejrůznější předměty se symboly slovanství, kterými se české obyvatelstvo projevovalo své sympatie k Rusku.<sup>69</sup> Ceny zboží se postupně vyšplhaly na 20 – až 30 násobek předválečné ceny. Městský rozpočet sahal hluboko do svých kapes, kvůli výdajům na ubytování a válečné půjčky. Potraviny byly přidělovány na přiděl, ale již brzy nabylo dostatek mouky ani na pokrytí přidělových látek, matky neměly co dát brečícím dětem a upracovanému muži k jídlu, proto začaly propukat hladové demonstrace olomouckých žen, které požadovaly přiděl mouky a uhlí, aby mohly doma nakrmit hladové krky. V dubnu 1918 vyšlo olomoucké obyvatelstvo do ulic, aby vyjádřilo svou touhu po národní samostatnosti. Počaly se aktivizovat české spolky a organizace.

Zprávu o vzniku Československa se Olomoučané dozvěděli telegraficky 28. října večer. Na českých domech zavlály červenobílé prapory, vojáci strhávaly rakouské odznaky, dělníci zastavili práci, obchodníci zavřeli krámy, muži a ženy s dětmi začali naplňovat náměstí. Lidé se ovšem neradovali dlouho, po krátkém období pozitivního vývoje, přinesla první polovina třicátých let, stejně jako všude na světě skutečnou katastrofu v podobě hospodářské krize. Zánik mnoha podniků, zastavování a omezování výroby znamenalo obrovskou nezaměstnanost, což se dotklo mnoha olomouckých rodin. Po překonání těchto dlouhých krizových let se olomoucký průmysl opět začal stavět na nohy. V druhé polovině třicátých let se začala rozvíjet také výstavba města. V politickém spektru se na vrchol dostala KSČ, která bojovala proti obrovskému strašáku jménem fašismus. V září 1938, kdy se situace v ČSR stávala kritickou, došlo k velkým protifašistickým manifestacím.<sup>70</sup>

---

<sup>68</sup> BARTOŠ, J. a kol.: c. d., s. 123.

<sup>69</sup> Konventní archiv voršilek v Olomouci, Kronika (1912-1945), s. 473.

<sup>70</sup> NEŠPOR, V.: c. d., s. 243.

Na okupaci nemuselo město dlouho čekat. Okupací Olomouce dne 15. března 1939 nastala pro toto město, již po kolikáté doba nejtěžších zkoušek a strádání. Tentokrát se válečná vřava dostala k branám města až na konci druhé světové války. Olomoučtí a okolní Němci se v ulicích města objevili již 14. března 1939 večer. Ve městě vládl chaos, ještě v noci byla svolána městská rada, aby přijala příslušná opatření k zabezpečení pořádku, její úsilí bylo marné. Kolem jedenácté hodiny se dostavil na olomouckou radnici velitel německého okupačního vojska, aby převzal spolu s místními nacisty veškerou moc ve městě. Jako úplatek rozdávali Němci na náměstí jídlo a uspořádali vojenskou přehlídku, ale stačilo pár dní aby byla činnost městských úřadů omezována a kontrolována. Olomoucký průmysl a celé hospodářství bylo brzy podřízeno válečné mašinerii. Celá řada továren, zvláště potravinářských musela omezit výrobu, zatím co některé podniky byly preferovány, jelikož byly důležité pro válečné hospodářství.<sup>71</sup> Nejzhoršivější dopad měla okupace na českou kulturu. Nacisté se především snažili omezit zdejší české školství, buď přímým rušením škol, nebo alespoň zabráním jejich budov. Olomoucký odboj se ale stále nevzdával, neustálý růst sabotáží, hlavně v dopravě a také v závodech svědčí o národní uvědomělosti olomouckých občanů. Hlavní podíl na všech těchto odbojů byl ovlivněn přímým, nebo nepřímým vedením komunistické organizace, která byla v té době vedoucí silou celého odboje na Olomoucku. Dne 8. května 1945 skončilo pro Olomouc období nacistické okupace a město se znovu mohlo svobodně nadechnout.

## **5.6 Olomoučtí arcibiskupové 20. Století**

Theodor Kohn 1892-1904

František Saleský Bauer, kardinál 1904-1915

Lev Skrbenský svobodný pán z Hříště, kardinál 1916-1920

Antonín Cyril Stojan 1921-1923

Leopold Prečan 1923-1947

Josef Karel Matocha 1948-1961

Josef Vrana, biskup-Apoštolský administrátor 1973-1987

František Vaňák 1990-1991

Jan Graubner 1992-<sup>72</sup>

---

<sup>71</sup> BARTOŠ, J. a kol.: c. d., s. 134.

<sup>72</sup> HRUDNÍKOVÁ, M.: Katolická ročenka 95 data, čísla, fakta. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství 1995, s. 36



## 6 Vzpomínky sestry Nives

Na cestě po stopách voršilského kláštera v Olomouci pro mě bylo nejzajímavější sledovat život sester a právě pro to jsem si s jednou z nich domluvila schůzku, abych se dozvěděla něco bližšího o jejím životě.

Při příchodu do kláštera mě přivítala sestra Andrea, jedna ze tří obyvatelk velkého starého domu v Kateřinské ulici. Sestra mě posadila do místnosti pro hosty, s úsměvem mi donesla sklenici vody s domácím rybízovým sirupem a šla zavolat sestru Nives. Můj objekt rozhovoru. Sestra Nives přispěchala asi po deseti minutách s omluvou, že zrovna zavařuje okurky, tak musela dodělat lák. Sedla si a s úsměvem se pomalu rozvykládala o svém dětství a dospívání.

Sestra pochází z potního místa, jako mladá dívka navštěvovala měšťanskou voršilskou školu v Kutné Hoře. Na otázku, proč si za pár let vybrala právě životní dráhu voršilky, přiznává, že jiné sestry vlastně neznala a velice se jí líbil řeholní oděv voršilek – naškrobená plátěná čelenka, límec, dlouhý závoj, kožený řemen s růžencem, široké rukávy a na krku stříbrný kříž. Na docházku do školy vzpomíná velice ráda. Sestry které se chovaly vždy velice mateřsky, vedly dívky ke kázni, spořádanosti, úhlednému písmu. Sestra Nives si ale také velice dobře pamatuje jak musela v jedenácti letech odprošovat sestru za opisování při diktátě. Tato vzpomínka se jí vryla hluboko do paměti snad právě pro to, že se do dnes cítí nevinná.

Se stydlivým úsměvem mi vypráví o tancovačkách na které tak ráda chodila, o dospívání dívky, kterou by ani ve snu nenapadlo, že jednou oblékne řeholní šat. Osmnáctý rok pro mladé ženy znamenal zamýšlení se nad budoucností. Květa (jméno, které jí při křtu vybrali rodiče) hluboko v duši cítila, že život v manželství by ji nenaplnil a tak se rozhodla hledat štěstí jinde. V té době ještě netušila jakou cestu pro ni Bůh vybral. Se svými pocity se budoucí sestra Nives svěřila své třídní učitelce, ta jí doporučila vstup do penzionátu, kde navštěvovala různé kurzy jako např. vaření, nebo vyšívání. Dívky pravidelně chodily do místního kostela na mši, na jedné mši se to stalo. Květa jako-by uslyšela větu: „Pojď ke mně.“ Cítila jak ji k sobě volá Bůh a ona si v hloubi duše uvědomila, že tato cesta je ta pravá. Při vzpomínce na tuto krátkou chvíli se sestře objevují v očích slzy, nejsou to však slzy smutku, ale slzy dojetí a štěstí. Jako první se o jejím rozhodnutí dozvěděla třídní učitelka, která i ihned všimla, že dívka

po mši nějak září. Učitelka šla s Květou toto rozhodnutí oznámit matce představené. Dívka si na tuto událost oblékla hráškově zelené šaty od strýčka z Ameriky, silonky beze švu byly také jen z dovozu. Husté vlnité vlasy jí padaly až do pasu, nemůžeme se tedy divit, že matka představená v ní viděla nějakou slečinku a ne budoucí řeholnici. Přirozeně se jako další měli o Květině rozhodnutí dozvědět rodiče. Novinka je však nepotěšila, představovali si ji jako dědičku hospodářství na kterém se jistě dost nadřeli, najednou se také rozplynula vidina vnoučat.

Jako novicka odešla Květa do Prahy, kde se setkala s dalšími novickami. Řeholnice si vzpomíná na množství dívek, které se rozhodly pro stejnou životní dráhu jako ona, myslí, že právě Bůh se postaral o takový zájem o řeholní roucho, jelikož věděl že přijde špatná doba pro lidi, kteří v něj bezprostředně věří a nechtěl dopustit zánik řeholních institucí. To budoucí sestra Nives ještě netušila, že za pár měsíců začne mašinerie komunistického útlaku. Sestra vzpomíná na plné autobusy jeptišek a novicек odvážených do Modranského kláštera. Komunisté nešetřili sliby peněz, také nabízeli práci ošetřovatelek, jen když dívky odejdou z noviciátu. Avšak žádná novicka si své životní rozhodnutí nerozmyslela, nátlak vzrůstal, proto se muselo pospíšet se skládáním Slavných slibů. Narychlo zhotovené snubní prstýnky nebyly ze zlata jek je tomu zvykem, ale obyčejné kroužky na záclony, rychle se sháněly stříbrné kříže od zemřelých sester, bílé závoje brzy vystřídaly černé. Po složení Slavných slibů už komunističtí pohlaváři na sestry nemohli. To ovšem komunisty vyprovokovalo, aby sestry přesunuli jinam. Asi přes rok sestry pobývaly v Bratislavě u Popradu, poté cestovaly do kláštera v Mokré, kam přišly jen se železnými postelemi a pár osobními věcmi. V Mokré zůstaly zase rok, v zimě šily modré pracovní pláště ve školní tělocvičně, v létě je zaměstnávala práce na poli. Po Mokré následovaly Hanušovice a s nimi práce v továrnách u mašin, tam zůstaly pět let. Poté Hejnice v severních Čechách, kam se dostaly díky prosbám matky představené. V Hejnicích dalších pět let spravovaly kazy na látkách. Továrny v Hejnicích byly na dalších pět let vystřídány továrnami ve Vratislavicích, kde sestry našel primář dětské psychiatrické léčebny. Primář chtěl sestry jako vychovatelky, proto zažádal na ministerstvu kultury o přesun sester do léčebny v Ročově u Loun, musel však slíbit, že sestry nebudou dětem vyprávět o Bohu. Sestry byly nadšeny, že budou moci pracovat s dětmi. Staraly se o děti s různými postiženími, o děti zlobivé, neklidné, počůravající se nebo koktavé. Práce je naplňovala. V léčebně strávily dvacet krásných, ale mnohdy i těžkých let. Během svého pobytu

i přes všechny zákazy vyprávěli dětem jak vznikly vánoce, nebo kdo je to na tom kříži. Pan primář jim musel často domlouvat, ale stejně to nepomohlo.

Sestra Nives po práci léčebně strávila ještě šest let v klášterním domě v Jeřetíně pod Jedlovou, kde byl sestrami postaven dům pro důchodce z peněz sester z jiných států. Avšak otec arcibiskup si přál, aby se setry voršilky vrátily do Olomouce. Prvních pět sester do Olomouce přišlo z Bílé Vody. Po několika měsících k nim přibyla mezi jinými i šedesáti čtyř letá sestra Nives.

Dnes klášter obývají už jen tři sestry. Sestra Andrea, které je 73 let. V klášteře představuje ekonomku a představenou, pravidelně dochází do školy a rozmlouvá s učiteli. Sestře Loretě je 77 let, každé pondělí připravuje ve voršilské škole děti na sv. přijímání a naše sestra Nives. Sestra Nives se stará o domácnost, ví co se kde v klášteře šustne a stará se, aby bylo vždy navařeno, čisto kytky byly zalité.

## **Závěr**

Trnitá cesta mého pátrání po odpovědích na otázky týkající se kláštera svaté Voršily v Olomouci mě zavedla na místa mně známá, jako samotné město Olomouc, nebo Kateřinská ulice, ale také na místa mému životu na hony vzdálená, za zeď voršilského kláštera.

Dnes už vím, že Angela Merici byla dcera zkrachovalého šlechtice, žijící velice spořádaným a pobožným životem. Už od dětství snila, že vykoná něco v božím jméne a to se jí také povedlo. Založila Společnost sv. Voršily. Kvůli ekonomickým a právním hlediskům začaly voršilky skládat Slavné sliby a ze Společnosti se vytvořil řád, který se obrovským tempem šířil po Francii a odtud i k nám. První řádový dům u nás byl

v Praze, odkud se voršilky odcházely do dalších měst naší země. Jedním z těch měst byla Olomouc, kde se voršilky usadily roku 1697. Sestry v Olomouci rozvinuly svou pedagogickou činnost. Při klášteře byl také penzionát pro dívky z okolí, do školy docházely jak dívky z bohatších, tak z chudých rodin. Během své práce jsem zjistila, že nejen voršilská měšťanská škola, ale také různé kurzy, jako například šití, vaření, zdobení dortů a později dokonce kurz ekonomiky, byly mezi širokou veřejností velice oblíbené. Sestry se také snažily odvádět svou práci svědomitě, neustále si doplňovaly vzdělání a rozšiřovaly své aprobace. Nezapomínalo se ani na pohyb žáků, o čemž svědčí každoroční červnové slavnosti na stadioně, které se každý rok shledaly s hojnou účastí návštěvníků. Voršilky také mezi prvními otevřely v Olomouci mateřskou školu, vděk maminek, které tak mohly jít do práce a přispět do rodinného rozpočtu byl veliký. Kapacita školky byla během pár dní naplněna. Rozmach voršilského školství byl vždy silně narušen světovými válkami. Nedostatek paliva a zásob, jedna žákyně za druhou přerušovaly výuku a nakonec ve školních prostorách byly zřízeny lazarety, nebo jiné záležitosti potřebné těžké válečné době. Je opravdu zajímavé, jak se dokázaly sestry vždy otřepat a jít dál. Nejvíce mě však při vypracovávání této bakalářské práce zaujalo vyprávění sestry Nives, vidět před sebou člověka z masa a kostí, který mi vypráví o svém životě, jehož snad jen dětství a dospívání se podobá mému bylo pro mě to nejzajímavější. Víra a odhodlání se kterým sestry plní své úkoly je až obdivuhodná. V dnešní době žijí v olomouckém klášteře sv. Voršily už jen tři sestry, všem je přes sedmdesát let, ale stále se aktivně podílejí na práci ve škole. Jejich největším přáním je, aby do olomouckého kláštera přišly nějaké sestry mladší, aby tradice voršilek v Olomouci pokračovala i po jejich smrti.

Mým hlavním problémem byl nedostatek materiálů, se kterými jsem se dostala do styku, jelikož toto téma ještě nebylo zpracováno bylo poměrně zdlouhavé se k něčemu dopátrat a sestry, které nyní v klášteře žijí, přišly do Olomouce až po roce 1989, takže samy neví nic o historii olomouckého kláštera. Doufám, že zkušenosti, jež jsem nabyka mi pomohou v pátrání po dalších materiálech a já se dozvím ještě něco víc, abych se tomuto tématu mohla nadále věnovat také při psaní diplomové práce.

Při psaní této bakalářské práce jsem měla možnost nejen nahlédnout do života sester během historie, ale také pochopit jejich oddanost k řeholnímu životu a jejich obrovskou víru v lásku a dobro, které kolem sebe také rozsévají. Tato zkušenost mě velice obohatila. Nyní, když půjdu Kateřinskou ulicí kolem kláštera, už si za jeho zdmi

nebudu představovat něco nadpřirozeného, dnes už vím, že za jeho zdmi žijí ženy, jejichž srdce je naplněno láskou.

## **Resumé**

Bakalářská práce Voršilky v Olomouci, pojednává o voršilském klášteře v Kateřinské ulici v Olomouci. Nechybí zde zmínka o zakladatelce řádu Angele Merici, posláni sester Voršilek a jejich rozšíření v České republice. Práce se zaměřuje na historii olomouckého klášteřa. Příchod sester do Olomouce a přesun z Bělidel do Kateřinské ulice zachycuje počátek jejich působení ve městě uprostřed moravy.

Cílem mé práce bylo pohlédnout za zeď klášteřa, dovědět se něco bližšího o každodenním životě sester a o událostech jež ovlivnily dění v klášteře. Některé okolnosti dokonce přerušily výuku na měšťanské voršilské škole i v kurzech, které sestry hojně pořádaly. Nezbytná je také kapitola o samotném městě Olomouci. Situace ve městě před příchodem Voršilek, vývoj v 19. století a poměry během bouřlivých let první poloviny 20. století.

## Summary

Bachelor work Ursuline sisters in Olomouc deals with ursulines convent in Kateřinská street in Olomouc. There is a mention about promoter of order Angele Merici, mission of sisters Ursuline and their extension in Czech republic. Work is focused on Olomouc convent history. Coming and moving of sisters from Bělidla to Kateřinska street catch beginning their work in city in the mydle of Moravia.

Aim of my work was to set eyes behind the wall of convent, to get to know something nearer about their everyday life and about events which influence life in convent. Some circumstances even interrupt teaching in burgess school and also in courses, which sisters often had. Necessary is too chapter about Olomouc city. The situation in city before coming Urselines, evolution in 19. century and conditions during stormy years in first half of 20. century.

## Použité prameny

Kronika (1912 – 1945), s. 485

Moravský zemský archiv, (fond) E66 Voršilky-Brno (1718-1950)

ZA v Opavě, pobočka Olomouc ( dále jen ZA pob. v Ol), (fond) Arcidiecéze Ol., Inv.č. 4500, Sign. PR 51

ZA pob. v Ol. (fond)Arcidiecéze Ol., Inv.č. 4501, Sign. PR 53

ZA pob. v Ol. (fond)Arcidiecéze Ol., Inv.č. 4343, Sign. KH 145

ZA pob. v Ol. (fond)Arcidiecéze Ol. Inv.č. 4342, Sign. KH 144

Sestra Nives, bytem Olomouc, Kateřinská 10; sestra voršilského konventu v Olomouci

## **Použité prameny**

Kronika (1912 – 1945), s. 485

Moravský zemský archiv, (fond) E66 Voršilky-Brno (1718-1950)

ZA v Opavě, pobočka Olomouc ( dále jen ZA pob. v Ol), (fond) Arcidiecéze Ol., Inv.č. 4500, Sign. PR 51

ZA pob. v Ol. (fond)Arcidiecéze Ol., Inv.č. 4501, Sign. PR 53

ZA pob. v Ol. (fond)Arcidiecéze Ol., Inv.č. 4343, Sign. KH 145

ZA pob. v Ol. (fond)Arcidiecéze Ol. Inv.č. 4342, Sign. KH 144

Sestra Nives, bytem Olomouc, Kateřinská 10; sestra voršilského konventu v Olomouci

## Použitá literatura

BABIČKA, V. *Katolická církev v Českých zemích 1939-1989*. Praha: Státní ústřední archiv, 1998. s. 43, ISBN: 80-85475-49-9

BARTOŠ, J. *Malé dějiny Olomouce*. Ostrava: Profil, 1972, s. 146, ISBN 48-026-72

ČÁŇOVÁ, E. *Činnost řeholních řádů a kongregací v Čechách (1848-1918)*. Praha: Státní ústřední archiv v Praze, 1997, s. 79, ISBN 80-85475-36-7

FOLTÝN, D. *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha : Libri, 2005. ISBN 80-7277-026-8

HOSÁK, L. *Z minulosti olomouckého kraje*. Olomouc: Krajské nakladatelství, 1956. s. 106, ISBN 226-253

HRUDNÍKOVÁ, M. *Katolická ročenka 95 data, čísla, fakta*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995. s. 197, ISBN: 80-85527-98-7

LINHARTOVÁ, V. *Historie kláštera sester voršilek v Praze na Novém Městě (Diplomová práce)*. Praha : KtF, 2001. 83 s.

MARIANI, L. *Proti větru pod vánkom ducha Angela Merici*. Bratislava: Vydavateľstvo LÚČ, 1993. s. 170, ISBN 80-7114-089-9

NEŠPOR, V. *Dějiny města Olomouce*. Olomouc: Votobia, 1998. s. 347, ISBN: 80-7198-343-8

NEULS, J. *Co se skrývalo za zdmi klášterů*. Ministerstvo informací a osvěty, 1950. s. 150, ISBN 132958



SMOLKA, R. *Církevní školy v ČR. Ústav pro informace ve vzdělávání*, 1992. s. 79, ISBN 80-211-0135-0

TICHÁČEK, M. *O osudech městských částí Olomouce*. Olomouc: Středisko informatiky a služeb školám, 1998. s. 75

TOMÁŠKOVÁ, P. *Sestry voršilky – od „sekulárního institutu“ k řádu (Závěrečná práce)*. Olomouc : TF UP, 1998. s. 39

VAŠKO, V. *Likvidace řeckokatolické církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. s. 70, ISBN 978-80-7195-165-0

VLČEK, V. *Ženské řehole za komunismu*. Olomouc: Matice Cyrilometodějská s. r. o., 2003. s. 447, ISBN 80-7699-195-7

WINTAR, E. *Der Josefínismus*. Berlin: Rütten & Loening, 1962. s. 379, ISBN 220-415-154-62

ŽÁK, A. *Österreichisches Klosterbuch*. Vídeň: Nakladatelství Heinricha Kirsche, 1911. s. 452

*Řehole a stanovy Římské Unie Řádu svaté Voršily*. Kutná Hora: 1937. s. 262

300 let voršilek v Olomouci, s.10

## **Seznam příloh**

**Příloha č. 1: Angela Merici (Obrázek)**

**Příloha č. 2: Znak ZŠ sv. Voršily v Olomouci (Obrázek)**

**Příloha č. 3: Modlitba sv. Voršily (Text)**

**Příloha č. 4: Klášterní budova voršilek v Olomouci (Fotka)**

**Příloha č. 5: Nádvoří kláštera (Fotka)**

**Příloha č. 6: Kostel sv. Kateřiny v Olomouci (Fotka)**